

מראי מקומות לסוגיות הנלמדות

פרשת כי תצא גיטין סד. - סח:

סד. איתמר בעל אומר לפקדון וכו'.

כ' הריטב"א, לאו דוקא לפקדון, אלא אפי' [אומר] לשליח הולכה, ועכשיו רוצה לבטל השליחות. ואומר רבינו נר"ו, דאי לאו טעמא דהוא יכול למימר דלהולכה מסריה ניהליה, לא הוי נאמן לפקדון, שהחזקה כל מה שבא ביד האדם כדין בא לידו, ובגט אורחא דמילתא אין מוסרין אותו לאדם אלא להוליך או לקבלה, (דכל) [וכל] שאפשר לומר דלהולכה מסריה ניהליה אי[ן] אומר[ין] לקבלה דהויא טפי, כיון שאפשר לקיומיה בהולכה דכדן בא לידו, אבל אי לא היה יכול לחזור בהולכה כמו שאינו יכול לחזור בקבלה, לא היה נאמן לומר לפקדון מסרתיו ניהלך, דהא לאו אורחא דמילתא, ואורחא דמילתא בגט להולכה או לקבלה כדפרישית, אבל עכשיו שהוא יכול לומר להולכה מסרתיו ניהליה ובידו לבטל ההולכה, יכול לומר (נהי) [נמי] דלפקדון מסריה ניהליה והרי [אין] היא מתגרשת בקבלתו.

סד. רב הונא אמר בעל נאמן, דאם איתא דלגירושין יהיב ניהליה, לדידה הוה יהיב לה ניהלה.

לרש"י ותוס' היינו, דאם איתא דלגירושין, היה הבעל מוסרו להאשה עצמה. והרמב"ן הקשה ע"ז, דילמא משום כיסופא לא יהיב ניהלה, כדאמרינן לעיל [נה.], ולפיכך פירש, דאם איתא דלגירושין יהיב בעל לשליש, לדידה היה יהיב לה השליש, ולא היה מעכבו בידו, [דנהי דאיהי מתגרשת מההיא שעתא, מ"מ צריכה היא לגיטא לראיה, ריטב"א], וכיון שלא מסרו לה, ש"מ דלפקדון יהיב ניהליה ולצעוריה מיכוון, א"נ עכשיו עיניו נתן בה, [ולא אמר רב הונא אינו נאמן אלא כל זמן שהגט ביד שליח, אבל משהגיע לידה שוב אין הבעל נאמן, דהא הימניה ועבד איהו הימנותיה. כ"כ בריש דבריו, ותירץ בזה קושית תוס' [בד"ה בעל נאמן] מפ"ק].

והרשב"א הסכים לפירש"י, וכ' דאין להקשות לרב הונא דילמא משום כיסופא הוא דלא יהיב לה לדידה כדאמרינן בהנזקין, דהכא שעשתה שליח לקבלה ורוצה להתגרש, מאי כיסופא איכא. ובפנ"י הקשה, דלפ"ז בשליח להולכה לא שייך טעמא דאי איתא וכו', דאפשר דמשום כיסופא לא יהיב לה, ותמה על מה שהביא הרשב"א קושית תוס' מההיא דפ"ק ותירוצם, דהא התם בשליח להולכה ולא שייך כלל טעמא דרב הונא. ועיין בתו"ג ש"כ ע"ז, דאף לשיטת הרשב"א דבשליח להולכה לא שייך אי איתא, מ"מ תירוץ התוס' מוכרח, דמ"מ קשה הברייתא דלעיל [ט.]. דקתני דשחרור שוה לגיטי נשים לענין בפני נכתב, ובגיטי נשים תניא במתני' דאפי' מהגמוניא להגמוניא צ"ל בפ"נ אף שהן בעיר אחת, וקשה דבשחרור לא שייך משום כיסופא.

סד. מתיב ר' אבא הודאת בע"ד כמאה עדים דמי ושליש נאמן משניהם.

[עיין בפנ"י מש"כ בביאור הקושיא עפ"ד תוס', ומסיק, ולענ"ד דעיקר הקושיא מדקתני ברישא דברייתא הודאת בע"ד כמאה עדים, ועלה קתני והשליש נאמן משניהם, משמע מזה דנאמנות השליש היינו נמי מטעם הודאת בע"ד, והיינו כטעמא דרב חסדא, דכיון דהימניה מעיקרא הו"ל כהודאת בע"ד שהאמינו על כל מה שיאמר.

וכ"כ החת"ס בתוספת ביאור וז"ל, לטעמא דהימניה אמרינן כאילו שני המשלישין הרימו בחור מעם והאמינו אותו עליהם, והוא כאומר נאמן עלי אבא, על כן השליש נאמן בכל מה שיאמר אנו מאמינים וכו', ויש להסביר זה בלשון הברייתא הודאת בע"ד וכו', והואיל והודאתו כמאה עדים, משו"ה השליש נאמן משניהם, שהרי שניהם הודו שהוא גברא מהימן ולא ישנה תפקירו ולא יהא חוטא ולא לו כמש"כ בעה"ת והטור, וחזקה שליח יעשה שליחותו כמש"כ בתושו' מיימוניות לס' משפטים סי' מ"ד, כל זה הודו הבעלי דינים שככה מוחזק בעיניהם, וא"כ הוא נאמן בכל דבריו, וזה שייך אפי' באיסור, דהרי לולי ערעור היינו אנחנו מאמינים לו בכל, כיון שיש גט מחותם בידו, לולי שהבעל מערער או דאנן חיישינן שיבא וערער, וכיון שהוא עשאו נאמן, שוב אינו יכול לערער עליו, נמצא ע"י שהודאת בע"ד כמאה עדים, ע"ז השליש נאמן משניהם.

סד. ברש"י ד"ה בעל. ושליש אומר לגירושין נתת לי, שהייתי שלוחה לקבלה וכו'.

כ' הרשב"א, אין כונת הרב ז"ל שהוא נאמן לומר שליח קבלה אני, דעל כרחין שנים שיאמרו בפנינו אמרה צריכה, דהתם אין לומר הא הימניה שיהא שליח קבלה, אלא בשיש לו עדים שאמרה לו, אלא כונת הרב ז"ל לומר דפלוגתא דרב הונא ורב חסדא בשהגט יוצא מתחת ידו ובשליח קבלה, ושליש אומר שליח קבלה אני ואלו עדי, ולגירושין קבלתיו. [ולאפוקי משיטת הרי"ף בתשובה שפי' דסוגיין בשליח הולכה וכשהגט יוצא מתחת יד האשה, ויעו' בר"ן שהאריך בביאור ב' השיטות].

אמנם ברמב"ן מבואר דהבין ברש"י דהשליש נאמן גם ע"ז גופא לומר שהוא שליח קבלה, [אלא דפליג עליה], וכ"כ הר"ן להדיא, וביאר טעמו, דהבעל נותנו לו, על דעת שתתגרש בכל מה שבידו לעשות, וכיון שבשעה שבאו לב"ד קודם שאמר הבעל לפקדון היה יכול ליתנו לאשה, והאשה היתה מקבלתו מידו, נאמן לומר שליח קבלה הייתי ולקבלה נתנו לי, ונאמן בכך להתגרש משעה זו, אבל לא משעה ראשונה שאין האשה עמו, דהא לא הימניה אלא במה שבידו לעשות.

ועיין בחת"ס, דאע"ג דבעל שאמר גרשתי את אשתי, קיי"ל דמתוך שאינו נאמן למפרע [דע"ז אינו בידו] אינו נאמן גם להבא, [עיין ב"ב קלד: קלה.], הכא אינו כן, דלמאי דפי' הר"ן בדעת רש"י דליכא עדי קבלה, דמשעה שיכול השליח ליתנו להאשה דשייך לומר הימניה וסביר וקביל

דמאותה שעה יהיה ממנו שליח קבלה, והא דלא נאמן למפרע היינו משום שהבעל לא הסכים שיהיה שליח קבלה עד אותה שעה. [אמנם מש"כ הר"ן גם להרמב"ן ודעימיה דאינו נאמן משעה ראשונה, בהא שו"ט החת"ס ליישב מסוגיא דב"ב הנ"ל].

סד. בתוד"ה שלישי. לכך נראה לפרש דהא הימניה, כיון שמסר בידו, על דעת כן מסר לו שיהא לגירושין אם יאמר לגירושין אע"פ שהוא משקר.

עיי' ברש"ש ש"כ, דלפ"ז אף כשהעדים בפנינו ואומרים דלפקדון נתן, מ"מ יהא השליש נאמן, ועיי' בפסקי תוס' [סי' רל"ג]. [וז"ל שם במוסגר, וצ"ע אם ניסת ובאו עדים והכחישו לשליש, אי מהימן וסמכינן עליה שלא תצא, עכ"ל, ואולי טעם ספיקו, משום ד"ל דלא האמינו שיהא לגירושין אפי' כשהוא משקר, אלא כל שלא יתברר שקרו בעדים, אבל כשמתברר שהוא משקר, אין דעתו לגירושין. ויל"ע].

וז"ל תוס' הרא"ש לקמן [בד"ה שאני ממון], ורב חסדא וכו' קסבר דעל דעת כן נתן לו שיהא לגירושין אם יאמר לגירושין אפי' כשהוא משקר, הלכך צ"ל לפי טעם זה דאפי' אתו עדים ומכחשי ליה לשליש נאמן, דהא הימניה, ואפי' נתן לו בפני עדים כדפרישית לעיל [בד"ה שלישי], ואפי' לא שמעו העדים שהיא לגירושין, כיון דהימניה, בודאי היה דעתו לגירושין אם יאמר השליש לגירושין. [ולכאוי מוכח דהוי נמי עדות לקיומי. ויל"ע]. ומילתא דתמיהא הוא בין באיסורא בין בממונא אי מהימן אפי' במקום עדים.

סד. בתוד"ה שלישי. ולפ"ז מהימנין ליה לשליש אפי' בדברים העשויין להשאיל ולהשכיר וכו'.

כ' המהרש"ל, לאפוקי אם הוא אומר בתורת שאלה ושכירות ואינו אומר שלפקדון יהיב בידיה, א"כ לא אמרינן דהא הימניה, נהי דיהיב בידיה כדרך העשוי, אבל לא עבדיה נאמן ממנו, ופשיטא שאין שם שלישי עליו, ואינו נאמן בדברים העשויין להשאיל ולהשכיר, שאין לו מיגו שיכול לומר לקוחין הוא בידי, דאינו מהימן בדברים העשויים וכו', אבל אי אמר איהו גופא שנתן לו לשם פקדון אלמא עביד לה מהימן, ומשו"ה נאמן השליש בלא מיגו אם אמר שנתן לו לשם מתנה שיתן לפלוני אחר.

סד. בתוד"ה אסור. אבל לכל אדם אין לאסור וכו', וא"ת יתומה קטנה תיאסר לכל אדם וכו', ונראה דקנסא בעלמא הוא וכו'.

הרמב"ן הקשה על מסקנתם דקנסא הוא, ופירש ז"ל, אלא כך ראוי לומר, דכל הנשים מותרות לינשא ואפי' קטנות שמת אביהן, לפי שבחזקת פנויות הן, ואין חזקת שליח עושה שליחותו מוציאן מחזקה, ועוד חזקה על האב שאינו מקדש בתו ושותק לקלקל עליה, אילו קדשה היה מודיע לה ולאנשים הרבה, אבל הוא אסור בנשים שיש להם קרובות, לפי שאין חזקה של קרובות שאינן באות לידון בפנינו מועלת לו.

ועיי' בחת"ס ש"כ בביאור דבריו, דחזקה דשליח קידש אשה אחת בעולם, ויש אשה אחת בעולם שאין לה עוד חזקת פנויה מפני חזקת שליח עושה שליחותו, אבל זו העומדת לפנינו, יש לה חזקת פנויה בבירור, וחזקת שליח יש לקיים באשה אחרת בעולם, על כן אלים חזקתה של זו שלפנינו, אבל קרובות שאינן לפנינו ואין אנו דנין עליהן בבירור, אין יכולין לומר יש להן חזקת פנויה, דא"כ גם על כל הנשים שבעולם נאמר כן, ואיה חזקת שליח עושה שליחותו, דעל כרחק אשה אחת קידש, כנלע"ד סברת הרמב"ן, וא"כ אין זה ענין למש"כ רש"י בקידושין. [סו. בד"ה סמוך, דהא דלא הכשירו לינאי, דנימא אוקי לאמו אחזקתה, ה"מ אי היא קמן והיתה באה להתירה וכו'].

ומסיק הרמב"ן, הא אילו באות קרובות ואמרו לא קדשנו שליח, ודאי מותר בהן, דעד אחד נאמן באיסורין, וכ"ש הכא דלא אתחזק איסורא וחששא בעלמא היא, וכ"ש שמתוך שנאמנות על עצמן ונישאות לאחרים, נאמנות הם ליה. אמנם הר"ן כ', דאי מדינא אסור בכל הנשים שבעולם ולא ממש קנסא בלחוד, היאך הוא מותר בעדות עד אחד, הו"ל דבר שבערוה, ואינו פחות משנים אפי' לא אתחזק איסורא.

סד. בתוד"ה אסור, ונראה דקנסא בעלמא הוא וכו'.

וביאר בהגהות מלא הרועים, כיון שאין להם איסור בזה, אבל להך דמתקדשת אמרינן אם איתא דנתקדשה, לא היתה חוזרת ומתקדשת, כמו שכתבו לעיל בדיבור זה.

סד. בתוד"ה אסור. ונראה דקנסא בעלמא הוא וכו'.

כ' בהגהות חת"ס כאן, בעל הלכות גדולות ריש הל' קידושין הסביר הקנס, דעשאוהו כאומר קדשתך והיא אומרת לא קדשתי, ה"נ מקנסא עשו כאילו הוא מסופק בכל אשה אולי קדשתך דאסור בקרובותיה, והיא אומרת לא קדשתי, ולא הוה כחוכא וטולוא. עיי"ש.

סד. בתוד"ה אסור. אבל מן הדין מותר בכל הנשים וכו', ועוד דאזלינן בתר רובא.

הרש"ש הביא קושית חכם אחד ממתני' דפ"ג דקידושין [סד:]: מי שיש לו שתי כתי בנות וכו', [ואמר קדשתי את בתי הגדולה ואיני יודע אם גדולה שבגדולות או גדולה שבקטנות או קטנה שבגדולות וכו'], כולן אסורות, ואמאי לא אזלינן בכל חדא בתר רובא, [א"ה, לאביי דמוקי לה התם [נא:]: כשמתחילת הקידושין אינה מבוררת מי המתקדשת, [דקידושין שאין מסורין לביאה הוו קידושין], לכאוי אין שייך לילך בזה אחר הרוב, אבל קושיתו לרבא דמוקי לה התם כשהוכרו ולבסוף נתערבו, ודייקא נמי לישנא דמתני' כוותיה כדאמר התם].

ותירץ הרש"ש, חדא, דהתם ר"מ קאמר לה, והוא חייש למיעוטא, [ובזה יש לגמגם קצת, דהוה דומה לרובא דאיתא קמן]. שנית, דשם אם תתיר את כולן, חדא ודאי תעשה איסור, ודומה למש"כ תוס' בב"ק [יא. בד"ה דקא מטהרת, ובשאר דוכתי] דהוה תרי קולי דסתן אהדדי, עיי"ש וכו'. שלישי, ע"פ מש"כ המרדכי בשלהי פ' הזרוע [חולין סי' תשל"ז ד"ה וברובא] כי דבר המעורב בתחילה לא שייך ביה ביטול ברוב. [א"ה, אי משום ביטול ברוב אתינן עלה, יל"ע בטעם השני שכתב דממ"נ חדא עבדא איסורא, דהא יבש ביבש שנתבטל חד בתרי, לכו"ע שרו שיאכלו שני בני"א כל התערובת, ולא אמרינן ממ"נ חד עביד איסורא].

סד: וליהמנה לדידה מדרב המנונא, דא"ר המנונא וכו' חזקה אין האשה מעיזה וכו'.

הקשה במהדו"ב למהרש"א, מאי קושיא, הא איכא לתרץ כיון שאין הבעל יכול להכחיש אותה כאן, שהרי אינו יודע אם השליח נתן אם לאו, אין נקרא כאן העזה בפני בעלה, ולכן אינה נאמנת, ויש ליישב. ובגילויין מהרש"א כ' בשם תשו' בגדי כהונה ז"ל, ודאי הכא שאני דהבעל אינו יודע בשקרה, אלא דס"ל דממ"נ היא קצת מעיזה, ובהצטרף חזקה זו אל חזקה שליח עושה שליחותו, ראוי שיועיל.

סד: היא ואביה מקבלין את גיטה.

בדרכי משה [סי' קמ"א סק"ג] הביא דמהרלב"ח מסופק אין לכתוב הנוסח, אם לכתוב בתך מגורשת ומותרת לכל אדם, כמו [בשטר קידושין] כתב על הנייר בתך מקודשת לי, או כותב כמדבר לנוכח עם האשה, כמו בשליח לקבלה דעלמא שכותב כמדבר להאשה, הרי את מותרת לכל אדם. והחת"ס כאן הביא ראייה מתשו' הרשב"א דמייית ב"י [סי' קמ"א] במי שמסופקים בקטנה אם בשעת גירושין כבר היא גדולה, דס"ל להרבנים השואלים שהיא תמנה את האב לשליח קבלה, ותתגרש ממ"נ בקבלתו, והרשב"א הסכים בעצה זו, א"כ מוכח דחד נוסחא כותבים [דאין לומר דכותם היה לכתוב שני גיטין, דהא עצה זו כתבו אח"כ].

סד. האי שפחה היכי דמי, אי דאתיא שתי שערות, מאי בעיא גביה.

כ' הרשב"א, יש מוכיחין מכאן דאשה אינה מוכרת את עצמה, דא"כ לישני ליה בגדולה מוכרת עצמה, [וכע"ז הקשה המל"מ [פ"א מהל' עבדים ה"ב] על דברי הרמב"ן ש"כ דמוכרת את עצמה], וה"נ איתא בספרי, כי ימכור איש את בתו [שמות כ"א, ז'] איש מוכר את עצמו ואין אשה מוכרת את עצמה. אלא שתמהו התוס' על דרשא זו שבספרי, דהאי קרא דכי ימכור איש אינו במוכר עצמו. ומסתברא דהתם דקא נסיב איש מוכר את עצמו,

לאו עיקר דרשא קא נסיב מ"איש" דכתיב בהוא קרא, אלא ה"פ, כי ימכור איש את בתו, האיש מוכר את בתו ואין הבת מוכרת את עצמה, וכאן למדך הכתוב דאין אשה מוכרת את עצמה אע"פ שהאיש מוכר את עצמו. וכ"כ הריטב"א, והוסיף בזה, דמי שנמכר ע"י ב"ד, מוכר את עצמו, אבל אשה דאינה נמכרת ע"י ב"ד, ד"בגנבתו" כתיב ולא בגנבתה [סוטה כג:], אף היא אינה מוכרת את עצמה.

סד: ברש"י ד"ה היא ואביה. ואם היתה יתומה היא מהוה את עצמה וכו'.

כ' הפנ"י, לא ידעתי מה נתינת טעם הוא זה, אי משום דאיתקש יציאה להויה, וכיון דאית לה יד לקידושין ה"ה לגירושין, אכתי קטנה יתומה גופא יוכיח, דאע"ג שאין לה יד לקידושין, אפ"ה יש לה יד לגירושין, אלמא דלא בעינן היקשא להכי. [ועיין בהגרע"א].

ומסיק, דהיא גופא קשיתה, דכיון דיד אביה עיקר, [כדהוכיח לעיל מינה מדא"ר נחמן בקידושין [מד]. דאפי' נערה אין יכולה לעשות שליח לקבל גיטה], ועל כרחק הא דאמרינן יד יתירא זכי לה רחמנא איד דידה קאי, והיכא אשכחן דזכי לה רחמנא, לכך מפרש שאם היתה יתומה היא מהוה את עצמה, ולפ"ז הא דכתיב כי יקח איש אשה, אנערה נמי קאי, לא שנא יש לה אב ומתקדשת ע"י אביה, לא שנא אין לה אב ומתקדשת ע"י עצמה, ואתרווייהו כתיב "ונתן בידה", ואין מקרא יוצא מידי פשוטו דידה יד ממש, משא"כ בקטנה דלא איירי בה פשטא דקרא דכי יקח איש אשה, שהרי אין לה קידושין ע"י עצמה, ועוד דקטנה לא מיקרי אשה כדאיתא בנדה [לב]. ובדוכתי טובא בש"ס, ומשו"ה לא קרינן בה נמי ונתן בידה, אלא מה שמתגרשת ע"י אביה, היינו מהיקשא דויצאה והיתה.

סד: ברש"י ד"ה זוכה אף לאחרים. ומדרבנן.

כ' במהדו"ב למהרש"א, ק"ק הלא בש"ס מתרץ שאני שיתופי מבואות דרבנן, משמע פלוגתיהו איירי במדאורייתא, וכמש"כ תוס' [בד"ה שאני]. וצ"ל שרש"י כ' כן לפי הסלקא דעתך דמקשה. אבל הפנ"י נקט דכן היא דעת רש"י לקושטא דמילתא, וכ' ליישב דודאי לשמואל ורב חסדא מדרבנן נמי אינו זוכה לאחרים לענין הפקעת ממון, שאין כאן תועלת הקטן ולא דרכי שלום, ובחנם לא שייך להפקיע ממון מרשות מרא קמא דברשותיה קאי מדאורייתא, משא"כ לענין שיתופי מבואות דתקנתא דרבנן, הם אמרו והם אמרו מעיקרא דתקנתא שיוכל לזכות העירוב ע"י קטן, וכן לענין מעשר שני דרבנן, אלא דהכא לענין עירוב יתיישב יותר, דתחילת תקנת שיתופי מבואות איתא בירושלמי וכו' דלא נתקן אלא משום דרכי שלום לשום אהבה וריעות בין השכנים, ע"י מעשה שהיה, ששלחה אשה אחת עירובה ע"י בנה קטן ונשקתו, וע"י כך נעשה שלום ביניהם, וא"כ תחילת התקנה שיזכו ע"י קטנים וכו'.

סד: בתוד"ה נערה ושוב הגיה רש"י בפ"ב דקידושין דה"ה קטנה.

הקשה התו"ג, נהי שהתורה לא ביטל ידו וידה כדקיימא קיימא, מ"מ הא בפירוש זיכתה תורה בכסף קידושיה ובגיטה שהוא של אביה, וביטל רחמנא זכותה לגבי אביה, דשבח נעוריה ודאי לאביה, א"כ כל זמן שלא נקנה הנייר של הגט להאב, דהא אין קטן זוכה לאחרים מדאורייתא, [א"ה, עיין לקמן תוד"ה שאני], מהיכי תיתי תתגרש. וצ"ל דעיקר זכיה היא לעצמה, ואביה מינה דידה קזכי, כמו כל שבח נעוריה ומעשה ידיה.

סד: בתוד"ה נערה. והא דנקט נערה להודיעך כח דר' יהודה.

וז"ל המאירי, וכי תימא ליפלגו בקטנה להודיעך כחן דרבנן, מ"מ כח אב בנערה ריבואת יתירתא, שהדברים היו מוכיחים שלא יהא לו רשות בה, אבל רשות אשה בעצמה אף בקטנה הואיל ונתארסה אין כאן ריבואת. והפנ"י הקשה ג"כ על דבריהם, לתני קטנה להודיעך כחן דרבנן דהו"ל כח דהתירא. אלא דאיכא למימר דלרבנן הוי רבואת טפי בנערה מבקטנה, דאי הוה קתני קטנה, הו"א דבנערה היא ולא אביה, כיון דקרינן בה כי יקח איש אשה וכתוב ונתן בידה, משמע ידה ממש כיון שיש לה יד, ויא משום דקתני בכתובות [מו:]: האב זכאי בביתו וכו' ומקבל את גיטה, הו"א דהיינו בקטנה.

ועוד י"ל דניח"ל למיתני נערה, דבקטנה שיש לה אב איכא איסורא לקדש בתו כשהיא קטנה, דבכה"ג משני הש"ס בריש פ' האיש מקדש [מא:], אלא דאפ"ה הוה קשיא להו להתוס' דליתני קטנה לאשמועינן חידוש הדין לענין גט, משו"ה הוצרכו לפרש דבנערה נמי איכא רבואת אליבא דר' יהודה.

סד: בתוד"ה נערה. והביא ראה רבינו יצחק בר' מאיר, דבפ' שני דקידושין וכו'.

הרשב"א כ' בשם הראב"ד דבקטנה אביה ולא היא [כדעת רש"י וקודם שחזר בו], וההיא דקידושין מוקים לה דוקא כשנתן לה אביה רשות לקבל גיטה, דהו"ל כמו שמוחל לה אותו זכות שיש לו עליה לאותה שעה, והרי היא ברשות עצמה בשעת קבלת הגט. [והמאירי מסיים בה, שאף בקידושין אומר אדם לבתו צאי וקבלי קידושין].

והרמב"ן במלחמות לקמן [סה.]. כ' לתרץ, דלרבא דאמר התם נערה עושה שליח, ס"ל דיד אביה יד יתירא הוא דזכי ליה רחמנא, ולטעמיה אפשר דאפי' קטנה נמי [היא ואביה מקבלין גיטה], ואיהו קס"ד לאוקמה למתני' בשיש לה אב, אבל מאחר דקיי"ל כר"ג דפשט ליה דאינה עושה שליח, שאין הנערה במקום אב אלא כשליח שמנתה תורה בדבר שמכנסת עצמה לרשות אביה, ולא זכתה לעשות שליח, ומעתה קטנה שאינה בתורת שליחות ואין לה יד בשל אחרים כלל, אביה ולא היא, דהדרין לפשטה דמתני' נערה ולא קטנה, לפי שהיא זוכה בגט לאביה, ואין לקטנה שיש לה אב יד לשום דבר להכניס עצמה לרשות אביה ולא להוציא, אבל נערה כיון שישנה בתורת שליחות וזכיה, ירדה תורה לסוף דעתו של אב שהוא רוצה שתכניס עצמה לרשותו, ואין לו קפידיא בגירושין שישנן בעל כרחא.

סד: בתוד"ה וכל שאינה. ור"ת מפרש דע"י אביה מתגרשת וכו'.

הקשה הפנ"י, הא לעיל [כא.]. מסיק הש"ס להדיא דמה שזיכתה התורה לאב לקבל גירושין בתו היינו מתורת שליחות, ומה"ט קאמר דאשכחן שליחות בעל כרחא שכן אב מקבל גט לבתו, וא"כ כיון דאין יכולה לשמור גיטה וליתה בתורת גט כלל ע"י עצמה, היאך האב נעשה שליח, הא ליתא בדנפשה וכו', הא קיי"ל בפשיטות בכולה תלמודא דבמאי דלא שייך בדנפשיה אין יכול לעשות שליח. וצ"ע.

סד: בתוד"ה וכל שאינה. וכן נראה, דאי כשאינה יכולה לשמור את גיטה אינה מתגרשת אפי' ע"י אביה, א"כ לענין קידושין נמי לא תתקדש, דויצאה והיתה כתיב וכו'.

כ' המהרש"א, לא ידענא, אי האי היקשא לכל מילי, א"כ באתיא לכלל פעוטות [ד]יש לה יד לגירושין אפי' מן התורה כדאמרינן לקמן [סה.]. וכנגדן בקטנה מתגרשת בקידושין אביה, תתקדש נמי מן התורה מדאיתא לכלל פעוטות, ובכל מקום אמרינן סתם אין קידושי קטנה כלום וכו'. וכ' ע"ז הפנ"י, ודאי היקשא לכל מילי, כדקיי"ל בכל דוכתי אין היקש למחצה, ושאי הכא דגלי קרא כי יקח איש אשה, ואשה היינו גדולה ולא קטנה כדאיתא בדוכתי טובא, אלמא דקטנה לאו בת קידושין היא ע"י עצמה. [ועיין ברשב"א [סוד"ה נערה] שכ' ג"כ דהא דאין קטנה מתקדשת ע"י עצמה לכו"ע, דכי יקח איש אשה כתיב, כלומר איש גדול ואשה גדולה].

סד: בתוד"ה שאני. וא"ת והא זכיה היא מטעם שליחות וכו'.

וז"ל תוס' הרא"ש לקמן [סה. בד"ה ופדו בהן], וריב"א הקשה על מה שפירשתי דמדאורייתא זוכה לאחרים, דהא זכיה מטעם שליחות, ואין קטן נעשה שליח אפי' לענין ממון כדאמרינן באיזהו נשך [עא:]: גבי קטן [א"ה, התם איירי בגדול הזוכה בשביל קטן. ואולי ס"ל דאין לחלק, דבתרווייהו טעמא משום דזכיה מטעם שליחות וקטן אינו בכלל שליחות]. [וי"ל] אע"ג דאין לו זכיה אלא מדרבנן, פטר שפיר מחומש דאורייתא, דהפקר ב"ד הפקר, וקני ליה קטן בלא שום קנין, דהפקר ב"ד ילפינן [לעיל לו:]: מראשי האבות, מה אבות מנחילין אף ראשין מנחילין, והויא ליה כירושה, וכיון שתקנו חכמים שיכול לזכות, מיקרי שפיר ממונו אפי' לקדש בו את האשה.

סד: בתוד"ה שאני. וא"ת והא זכיה היא מטעם שליחות, ואין שליחות לקטן מאתם גם אתם, וי"ל דאין למעט קטן משליחות אלא במילתא דליתיה וכו'.

הקשה בתו"ג, א"כ קטנה שמקבלת גיטה, מהיכי תיתי לא תוכל לעשות שליח. וכן הקשה הפנ"י, ועוד הקשה, כיון דהתוס' כ' בהקושיא מאתם גם אתם וכו', א"כ מה תירצו התוס' דלא ממעטינן רק מילתא דליתא, הא בסוף פ"ב [כג:]: מבואר דלענין הדרשא דמה אתם בני ברית ממעטינן אפי' מילתא דאיתא, ומאי שנה היקשא דמה אתם בני דעת דלא ממעטינן רק מילתא דאיתא.

ונראה דודאי ממעטינן חש"ו מסברא דלאו בני דיעה נינהו וכו', ואתם גם אתם דנקטו תוס', לאו דוקא הוא, רק הכונה דמה שאתם יכולים לעשות (בעצמם) [בעצמם], יכולים לעשות שליח לדבר זה, משו"ה בזכיה כיון דחזינן דסגי במעשה ההוא דעת קטן לקנות לנפשיה [דהא במתנה בעינן דעתו לקנות המתנה], [א"ה, לפו"ר י"ל"ע ממש"כ הנימוק"י בב"ב [מא]. בשם הראב"ד דמהני הקנאה דבעלים אף כשלא נתכוין הקונה לקנות במעשה חזקה שעשה], משו"ה מהני ג"כ דעת הקטנה להיעשות שליח, אבל גירושין דבעינן דעת גדול להקנות ולקנות את עצמה, אך דבקטנה מתגרשת ע"י עצמה, דלא בעינן דעתה כלל, דרחמנא אמר שהבעל יכול להקנותה בעל כרחיה לנפשה, ואילו היה בעינן דעתה בגט, ודאי היתה צריכה להיות גדולה כמו בקידושין, ומשו"ה לענין לעשות שליח שיהא ידו כידה שתקנה עצמה בקבלתו, שזה אין הבעל יכול לעשות בעל כרחיה, ובעינן דעתה על העשיות השליח, בעינן דעת גדול, כמו שאם היה בעינן דעתה בגט ודאי דהיה בעינן שתהא גדולה דוקא, כמו"כ בעינן כשעשה שליח לדבר גדול כזה שיהיה בן דעת.

סה. מתיב רב אויא מערימין על מעשר שני וכו'.

כ' הרמב"ן, קשיא הא התם לזכות לעצמו הוא שהם זוכין במעות לעצמן. ושמה משום שהן פודין ומזכים אחרים בפירות, כגון שאמר להם בעה"ב פדו לי משלכם, דלא אינהו זכו בפירות ויחזרו ויקנו לבעה"ב, אלא מיד ההקדש הן זוכין לו. וכן משמע בירושלמי בפ"ד דמעשר שני. א"נ י"ל דלשמואל כיון דאמר שאינו זוכה לאחרים, משמע דס"ל שאין זכיה לקטן מן התורה, ואע"פ שמתגרשת, מידי דהוה אפקחת בעל כרחיה, דאמרינן גבי שוטה במס' יבמות [קיג:].

סה. הכא במאי עסקינן במעשר בזמן הזה דרבנן.

הפנ"י תמה, דהו"ל לאקשוויי נמי כדלעיל דכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון, והכא לא שייך הא דמסיק לעיל ואידך כי אמרינן במידי דאית ליה עיקר מה"ת, דה"נ מעשר אית ליה עיקר מן התורה. וז"ל הריטב"א, והא דפריק בעציץ שאינו נקוב דרבנן ולא פריק במעשר שני דרבנן כגון מעשר שני דאילנות וירקות, משום דההוא אית ליה עיקר מן התורה, אבל בעציץ שאינו נקוב אין לו עיקר מן התורה כלל.

סה. צרור חורקו אגוז ונוטלו וכו' ונגדן בקטנה מתקדשת למיאון, הפעוטות וכו' ונגדן בקטנה מתגרשת בקידושי אביה.

והרי"ף גרס איפכא, צרור וזורקו וכו' מתגרשת בקידושי אביה, הפעוטות וכו' מתקדשת למיאון. ולשתי הגירסאות הקשה הר"ן, היכי מפליג בין שיעור גירושין וקידושין, דהא כי חד לישנא איתמר בהו, דהכא תנן כל שאינה יכולה לשמור את גיטה אינה יכולה להתגרש, והתם ביבמות [קז:]: אמרינן קטנה שיודעת לשמור קידושיה מתקדשת למיאון.

וי"ל לפי גירסת הרי"ף ז"ל, דהיינו טעמא משום דבקידושין איכא קידושי כסף שהן צריכין שמירה מעולה, ומשו"ה בעי עד שתגיע לעונת הפעוטות. [וז"ל הרשב"א, ואפשר לומר דכל שיכולה לשמור קידושי כסף דידה קאמר, כלומר בטיב משא ומתן שלא תאבד כסף קידושיה במשאה ובמתנה, והיינו עונת הפעוטות. יעו"ש ראייתו. וע"ע בתוס' רי"ד]. ולפי גירסת רש"י ז"ל, שלא רצו להתיר אישות דאורייתא בפחות מעונת הפעוטות, אבל בקידושין למיאון הקדימו הזמן, שאין כאן צד קולא כלל. עכ"ל הר"ן. וכ"כ הרא"ש [סי' י"א], ופשיטא ליה סברא זו, שמכחה הכריע כגירסת רש"י. והמאירי כ' וז"ל,

ולגדולי הרבנים שמירת הגט צריכה לזמן גדול, מתוך שאינו דבר שתהא הקטנה חומדתו, ואע"פ שקידושין יש מהם בשטר, מ"מ סתם קידושין בכסף הן, ועל הרוב אנו דנין. או שמא כל שבקידושין חביב לה.

וז"ל הראב"ד בהשגותיו לבעה"מ [וכ"כ בקיצור גם בהשגותיו להרי"ף], אבל יש כאן קושיא אחרת שהיא צריכה לפנים, והיא מה שאמרו ר' חנינא בן אנטיגנוס אומר קטנה שאינה יודעת לשמור קידושיה אינה צריכה למאן, הא יודעת לשמור קידושיה אין צריכה למאן, והכא אמרינן עד שתגיע לעונת הפעוטות [כג"ה הרי"ף] וכו'. וכבר תירצנוה מכמה שנים, דהתם בשהשיאוה אמה או אחיה לדעתה, הילכך סגי לה בידועת לשמור את קידושיה. אבל היכא דקדשה נפשה, בעינן עד שתגיע לעונת הפעוטות.

ובעה"מ ביבמות תירץ, דכי אמרינן כל שאינה יכולה לשמור את גיטה אינה יכולה להתגרש, אפי' מדאורייתא ואפי' דיעבד, והוא בשיעור שאינה מתקדשת למיאון, וכגירסת רש"י ז"ל, וכי אמרינן שהיא מתגרשת בקידושי אביה בפעוטות, לכתחילה הוא דאמרינן הכי, כדי שתהא יודעת לשמור גיטה ולשמור עצמה, דאי לאו הכי הו"ל לה כשוטה שהיא מתגרשת דבר תורה, ואמרו רבנן נשתתית לא יוציא.

סה. בתוד"ה ופדו. וא"ת מאי מהני פדיית קטן וכו', וי"ל דאתיא כמ"ד דהגיעו לעונת נדרים וכו'.

וכ"כ הרשב"א, וכ' עוד, א"נ הכא בכל קטן, ופדיון שאני דכיון שפודין שוה בשוה א"צ דעת כל כך כמו על הפרשת תרומה ומעשרות. [ומש"כ שפודין שוה בשוה, פשוט דלא בא לאפוקי פדיון שוה מנה על שוה פרוטה כדעדינן בזה"ז, דכ"ש שא"צ דעת כ"כ, רק כוונתו לאפוקי מהפרשת תרו"מ, דיהיב ולא שקיל מידי].

סה. בתוד"ה צרור. התם בפחות מכאן, א"נ בקנין חליפין דאינו מבחין.

וז"ל הרשב"א, תירצו בתוס' דהתם בקטן שאינו מבחין בין צרור לאגוז, וא"נ בקנין סודר שאין לו דעת להבחין קנין חליפי סודר, וא"נ כיון דקיי"ל [ב"מ מז]. דקונין בכליו של קונה, אין לו דעת להקנות כליו עד שיגיע לעונת הפעוטות, וההיא בשלא הגיע לעונת הפעוטות.

סה. קטנה שאמרה וכו' שאין קטן עושה שליח.

וכ' הרמב"ם [פ"ו מהל' גירושין ה"ט], מפני ששליח קבלה צריך עדים, ואין מעידין על הקטן שאינו בן דעת גמורה. והראב"ד כ' הטעם, דאתם גם אתם לרבות שלוחכם, מה אתם בני דעת אף שלוחכם בני דעת. וכ"כ תוס' לעיל [סד: בד"ה שאני]. ועיין בפנ"י שהקשה, דשליחות דגיטין לא ילפינן מתרומה, אלא בגופה כתיב ושלחה [עיין קידושין מא.], א"כ אמאי אין קטנה עושה שליח. ואטעמא דהרמב"ם הקשה, דא"כ קטנה היאך מתגרשת, הא בעינן עדי חתימה או עדי מסירה, ואין עדות לקטן. [א"ה, לכא' יש לחלק, דדוקא עדות אשליחות לקבלה שהיא שליחות דידה הוי עדות לקטן, אבל כתיבת הגט ומעשה הגירושין הוו מעשה דבעל, ולא עדות לקטן הוא. וי"ל ע].

ומסיק הפנ"י, והנלע"ד בזה לולא דברי הרמב"ם ז"ל, דהא דאין קטנה עושה שליח בגיטין, היינו משום דשליחות זה חוב הוא לה, אלא משום דגליא דעתה דניחא לה, ואין גילוי דעת הקטן כלום, דקיי"ל בפ"ק דחולין [ג]. דקטן אין לו מחשבה, ומשו"ה חיישינן שמא חזרה בה בינתיים, ובלא"ה כיון שהשליחות נגמר בדיבור ואין דברי הקטן כלום כדמוכח התם בפ"ק דחולין. [משא"כ לענין זוכה לאחרים שכ' תוס' לעיל דזכי, היינו מעשה גמור ולא חוב הוא לה, הוי שפיר שליח].

סה. הבא לי גיטי ממקום פלוני והביאו לה ממקום אחר כשר.

וכ' הר"ן, דכיון דאינה מתגרשת בקבלתו, ליכא קפידיא כשמביאו לה ממקום אחר. וכ' ע"ז הגרע"א בתוספותיו למתני', אף דהוא שלוחו של בעל, דהא אשה אינה יכולה לעשות שליח להולכה, צ"ל דאיצטרך לאשמועינן באמר לו הבעל הולך כמו שאמרה. אולם לשיטת הרמב"ם ריש פ"ב מהל' גירושין דאשה יכולה לעשות שליח הבאה והוא שליח

דידה, [דכיון דשלוחו של אדם כמותו, הוי קבלתו היא, אלא דהיא מתנה שאינה רוצה להתגרש אלא כשיגיע הגט לידה], נחא יותר, דאיצטריך לאשמועינן אף דהוא שליח דידה, מ"מ כיון שאינה מתגרשת בקבלתו, ליכא קפיידא אם מקבל לה במקום אחר. עיי' מש"כ הר"ן ריש פרקין. עכ"ל הגרע"א.

וז"ל הר"ן שם, ומתני' דפרקין דייקא לי הכי [כהרמב"ם] דאשה עושה שליח להולכה, דתנן הבא לי גיטי וכו', ואם איתא שאין האשה עושה שליח להבאה, פשיטא דכשר, שאינו שליח שלה אלא שליח הבעל, ולא משמע דאיצטריך לאשמועינן הכי משום דמיירי שאמר ליה הולך כמו שאמרה, דודאי כיון שנתנו לו במקום אחר משמע שעושה אותו שליח להולכה ופשיטא דכשר, ועוד שסתמא לא משמע הכי, אלא ודאי משמע דאשה עושה שליח להולכה, וקמ"ל דכיון שאינה מתגרשת בקבלתו, ליכא קפיידא כשמביאו לה ממקום אחר. אבל התוס' כאן כ' וז"ל, פי' דשליחות להולכה בעל קעביד ליה ולא אשה, והילכך אע"ג דקאמרה אין בכך כלום, שאין זה שליחותה אלא שליחות הבעל. עכ"ל הר"ן.

סה: לא צריכה דאמרה ליה זיל למזרח דאיתיה במזרח וכו'.

כ' הרש"ש, לכאור' בכזה אף לרבנן כשר אם קבלהו במערב, כמו הרי היא במקום פלוני דמתני', וא"כ בזה הוה פלוגתא חדש האם חיישנן למיגס גאיס, ולא ביארוהו הפוסקים, וכן מלישנא דמתני' משמע דלא פליגי רק בפלוגתא ראשונה ואזלי לטעמייהו. וג"ל הר"ן היא, לא צריכה דאיתיה לבעל במזרח ואמרה ליה זיל למזרח, וכ"ה בתו"ט, והיא נכונה [א"ה, אולי יל"פ גם כן ג' דידן, דתיבות "דאיתיה במזרח", אינן מכלל אמירתה להשליח, רק הוא נתינת טעם להא דאמרה לו זיל למזרח, כיון שידועת שהבעל במזרח. ויל"ע]. אבל מ"מ משמע דגם רבנן לא פליגי על חששא זו, ונפק"מ באמרה התקבל סתם, וגם זה לא ביארו הפוסקים.

סה: לא קשיא הא רבנן הא ר' אלעזר.

הקשה הרשב"א, והא ר"א נמי לא פליגי עלייהו דרבנן אלא בגט, וטעמא דידיה משום דאיהי כיון דבעל כרחא מגרשה מראה מקום היא לו, וכדאמרינן לעיל, אלמא בעלמא מודה להו. וי"ל דמ"מ כיון דרבנן אית להו קפיידא אפי' בדידה, ואע"ג דבעל כרחא מגרשה, ור"א לית ליה [קפיידא] בהכי, ש"מ דטפי אית קפיידא לרבנן מר"א, וכיון שכן כל היכא דמשלח רוצה לערב באותה רוח, [א"ה, תיבות באותה רוח צ"ב, ואצ"ל בגרוגרות], דילמא ר"א דלית ליה קפיידא כולי האי בהא לאו בקפיידא א"ל לערב בגרוגרות. וא"נ דהכא נמי לר"א בעל כרחו, דהא לא מערב אלא למצוה, כגון שבא רבו לאותו רוח וכו' ב', וכדאיתא בעירובין [ל:], והלכך לאו בקפיידא אמר, אלא מראה מקום הוא לו.

סה: כאן בשלו כאן בשל חבירו.

המאירי כ' בשם רוב מפרשים כפירש"י דבשל חבירו קפייד וכו', וכ' עוד, ולפירוש זה יראה שאם עירב הוא בשל חבירו במה שלא הרשהו, עירובו עירוב, שאל"כ מאי איריא ע"י שלוחו דאינו עירוב, וא"כ המערב בגזל עירובו עירוב, והדברים רופפים. ושוב הביא פי' תוס' והרמב"ן דבשל חבירו ליכא קפיידא, ומסיק דמ"מ כל שחבירו הרשהו ערב לך בשלי בתמרים ועירב לו בגרוגרות, כ"ש דאיכא קפיידא ואינו עירוב אף על ידו, ואפי' בדברים ששעורן שוה לעירוב. עוד כ' דלפי' ראשון יש ללמוד מכאן דין אחר, ממה ששאלו מגדל ושובך מאי שלו ומאי של חבירו איכא, כלומר דאפי' הרשהו חבירו לערב במגדל שלו ועירב בשובך, ודאי עירוב עירוב, וא"כ למדנו שאם הניח אדם עירוב בבית חבירו או בחצירו או ברשותו שלא מדעת חבירו, עירובו עירוב. והדברים רופפים.

סה: בתוד"ה גיטא לא הוי. וא"ת וכו' והא לא חזרה שליחות אצל הבעל.

הרמב"ן הביא קושייתם ות' בתרא דידהו, וכ' עוד, ואין צורך לכך, אלא משעה הראשונה שליח להבאה, וכי מטי למתא מחסיא הוא שליח לקבל, דהרי האשה עושה שליח להבאה ולקבלה, והבעל להולכה בלבד. וכ"כ הרשב"א בת' קמא וז"ל, דכיון שהבעל לא התנה בכך כלל אלא היא, לא הוי שלוחו אלא שלוחה, ומתחלה ועד סוף הוה שלוחה, עד מתא מחסיא

שליח הבאה, ובמתא מחסיא שליח קבלה, ובכי הא לא שייך למימר לא חזרה שליחות אצל הבעל. [ועיי' ברמב"ן דמיייתי דהוא פלוגתא דרבנותא אם האשה עושה שליח להבאה, וכ', ואין בידי להכריע, אלא שדבריו של הרמב"ם] נראין בטעם, וכן הסוגיא מוכחת כפשטה].

סה: בתוד"ה גיטא לא הוי. א"נ מבבל עד מתא מחסיא הוי הכל שליח לקבלה וכו'.

וז"ל הרשב"א, וי"ל דאיהו לעולם הוי שליח קבלה, אלא שהיא עשאתו על תנאי זה [שיביאנן] עד מתא מחסיא, וכששליח זה מספר דברים אלו לפני הבעל ואיהו נותנו לה, מסתמא על דעת כן נתנו לה, והו"ל כאילו רמי הוא תנאה בגיטא, ודמיא לאמר ה"ז גיטך ולא תתגרשי בו עד ל' יום. ועד"ז כ' בתוס' הרא"ש.

סה: בתוד"ה הא והא. ולכן נראה לפרש וכו', אבל בשל חבירו דהוי בשל שליח וכו'.

ובתוס' הרא"ש פ' ג"כ שבא להשמיענו דבשל חבירו ליכא קפיידא, וכגון שנתן לו חבירו רשות לערב בפירותיו בכל מקום שירצה, ואמר הוא לשלוחו לערב מתמרים של חבירו ועירב מגרוגרות של חבירו, דבהא ודאי לא מקפיד על של חבירו. [והא דלא ניה"ל לפרש בגוונא דתוס' דידן, אולי משום דס"ל דמילתא דפשיטא הוא דמה שירצה השליח לעשות בשלו יעשה, ולמה יקפיד ע"ז בעה"ב].

סה: בתוד"ה הא והא. תימה דבסוף המפקיד גבי כשותא משמע דלא הוי קפיידא וכו'.

כ' הפנ"י, תמיהתם בזה אינו מובן לי, דנהי דמשמע הכא דהוי קפיידא, היינו לענין שנתבטל השליחות כיון שעבר על דעת המשלח, אבל התם לענין תשלומין, מצינן למימר שפיר דהסרסיא לא הוי פושע בהכי, כיון דלא אמר ליה מהא תירמי ומהאי לא תירמי, ונהי דנתבטלה השליחות, אכתי מהיכא תיתי יתחייב בתשלומין, שהרי לא קיבל עליו שום שמירה, וכשואל שלא מדעת נמי לא הוי, כיון שהוא סובר דהכל של בעה"ב מדלא א"ל מהאי תירמי ומהאי לא תירמי. וצ"ע. [ועד"ז הקשה הגראמ"ה שם, אלא שתלה הפטור משום דהוא בן ביתו ודרכו לעשות בלא צוואת בעה"ב]. ועיי' בל' הרשב"א שם שכ', דאע"ג דסרסיה שומר שכר הוא במלאכתו, מ"מ כיון שהוא לא היה שומר על הכרי, אין שמירתו בענין אלא כשומר חנם.

סה: ת"ר שלחוהו שבקוה תרכוה, הרי אלו יכתבו ויתנו.

כ' הרשב"ד בהשגותיו להר"ף, דבכל הני, וכן אותם ששנו במשנתנו גרשוהו כתבו אגרת ותנו לה הרי אלו יכתבו ויתנו, בכולן אני אומר שכבר דבר עמהן על עסקי גירושיה, שאל"כ מנין הם יודעים שעל עסקי גירושין הוא אומר, והלא כתיב שלחו זאת מעלי [שמואל ב', י"ג, י"ט], גרש האמה הזאת ואת בנה [בראשית כ"א, י'], כלה גרש יגרש אתכם [שמות י"א, י"ב], וכל אותם הלשונות ששאלו בגמ' עליהם הוציאוה עזבוה הניחוה הועילוה, אם לא שכבר דבר עמהם בענין גירושיה, מה היה לחוש לאלו הלשונות. [וקצ"ב, דבמתני' כ"ל להנך לישני בהדי האומר כתבו גט ותנו לאשתך, והתם לכאור' פשוט שאפי' אינו מדבר על עסקי גיטה יכתבו ויתנו]. והמאירי הביא בשמו, דכל אלו שאמרו לא אמר כלום, אפי' היה מדבר עמה על עסקי גיטה, שאל"כ מאי למימרא.

סה: בראשונה היו אומרים היוצא בקולר וכו', חזרו לומר וכו', ר"ש שזורי אומר אף המסוכן.

כ' החת"ס, נראה לי לענין גט, הוה המאבד עצמו לדעת ק"ו מאלו דמתני', דהנהו כולוהו אפשר שאינו מייאש עצמו לגמרי, ואפי' חרב חדה מונחת אינו מתייאש מרחמי שמים, ואפי"ה (אמרינו) [אמדון] חכמים דעתו שנתבלבל ולא סיים דבריו לומר תנו, כ"ש מאבד עצמו שהסכים והחליט דעתו למיתה, ולא איצטריך מתני' דלקמן [סו.]. אלא לאשמועינן דהוכיח סופו על תחילתו אמרינו, וזה פשוט לפענ"ד. אבל הא קמבעיא לי, לענין דברי שכ"מ ומתנתו ככתובין וכמסורין, אי נימא גם הוא בכלל דברי רב

הונא מתנתו כגיטו, או נימא הא טעמא משום שלא תטרף דעתו, והכא תטרף ותטרף ולא יאבד עצמו, ומהיכי תיתי לעשות תקנה למאבדין עצמן לדעת וכו'. וצ"ע לדינא.

סה: אף המסוכן.

ופירש"י חולה. וכ"ז התו"ט, מדלא כ' חולה המסוכן, ש"מ דכל חולה מסוכן קרי ליה, וכן הבין דבריו הב"י כפי הנראה מלשונו. וקשה לי אמאי לא תנן חולה. וכ' הרש"ש, בירושלמי [ה"ה] הביאו הרא"ש [סי' ט"ו] איתא, תני אף החולה, וכן מוכח ממשנה דלקמן [סו]. הבריא שאמר וכו', משמע דוקא בריא. וז"ל הר"ן, המסוכן, אומר מסוכן אני, ובירושלמי אמרו כל שקפץ עליו החולי, וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפ"ב מהל' גירושין [ה"ב], בד"א בבריא, אבל במסוכן והוא אדם שקפץ עליו החולי במהרה והכביד חליו מיד וכו'.

סה: ברש"י ד"ה היוצא בקולר. ליהרג למלכות.

כ' החת"ס, בירושלמי [ה"ה] איתא בהדיא אפי' מחמת ממון, והטעם דהרי הוה כתוא מכמר, ומשו"ה מסור אפי' על עסקי ממון דמו מותר, משום דמפילו כתוא מכמר [ב"ק קיז]. ונראה לי דגם רש"י לא פירש כן אלא לבראשונה, טרם אמרו המפרש והיוצא בשיירא, אז לא הקילו אלא ביוצא ליהרג, אבל משחזרו ואמרו המפרש, מכ"ש היוצא בקולר מחמת ממון.

סו. בשלמא מתנה איתה לאחר מיתה, אלא גט לאחר מיתה מי איכא.

כ' הגרע"א, תמוה לי, הא גם מתנה ליכא לאחר מיתה, דאין קנין לאחר מיתה, אלא בשכ"מ תקנת חכמים משום שלא תטרף דעתו, וא"כ בפשוטו יש חילוק, דמתנה שייך תקנה, אבל גט אי אפשר להקל באיסורא, ואי דיכולין חז"ל לומר דהוי גט ובדרך אפקעינהו, א"כ מאי תירץ דאין גט לאחר מיתה, הא מ"מ אפשר ע"י אפקעינהו. וצ"ע.

סו. ברש"י ד"ה לאחר מיתה. ומשעת מיתה הוזקה ליבם וכו'.

כ' המהרש"א, נראה שבזה יתיישב מה שמקשים מאי משני ליה טפי ממה שהקשה לו דאמאי אין גט לאחר מיתה כיון דמתנה איתא, וקאמר דאינו דומה, דגט לאחר מיתה לא שייך, כיון דמיד שמת תיכף הוזקה ליבם, ואין מקום לגט לכתוב וליתנו לאחר מיתה, אבל מתנה תיכף ומיד שמת חיללא שפיר, ובמילתא דלא שייך בגט ודאי אין לדמות למתנה.

סו. בתוד"ה כדי לייפות. פי' בקונטרס וכו' היו יורשין אומרים לו שלך החמיץ, ונראה שלא ר"ל שיהא כל ההפסד שלו וכו' אלא לפי החשבון.

כ' הרא"ש [בתוספותיו, ובפסקיו סי' ט"ז], וריצב"א היה אומר דפי' רש"י עיקר, דאדם המקנה לחבירו מאה חביות בחביותיו והחמיצו מקצתן, מצי למימר ליה שלך החמיצו, כדאמרין בפ"ב דבכורות [יח]: הכל מודים באחד שהפקיד אצל חבירו טלה ומת אחד דמצי למימר ליה שלך מת, דהמוציא מחבירו עליו הראיה, ועוד הביא ראה מההיא דפי' בית כור [קז]: חצי שדה אני מוכר לך, לוקח נוטל כחוש. ונראה לי דלא דמי, דודאי כשהפקיד דבר מבורר אצל בעה"ב, מצי למימר ליה שלך מת, אבל אם הקנה לו בחביותיו מאה חביות, לא נתברר חלקו מעולם, הלכך הוי שותף בכל היין. וההיא דחצי שדה לא דמיא להכא, דמעיקרא מוכר לו הכחוש וחלקו מבורר. [משא"כ הכא דשוין היו כולם בשעת המתנה, ואח"כ החמיצו מקצתן].

וז"ל הרמב"ן, פירש"י ז"ל וכו'. בתוס' השיבו, דודאי אינו מפסיד אלא לפי חשבון, שהרי הוא והיורשין שותפין, ועוד אמרו, דאפי' לפי חשבון אינו בדין שיפסיד כל זמן שנשאר שם יין שוה ארבע מאות, שהרי נתן לו שוה ארבע מאות מן היין בין ירויחו בירושה שלהן בין יפסידו. ואני אומר, אם אמר הריני נתן יין שוה ארבע מאות, הרי הוא כאומר כך וכך חביות נתנו לו מן האוצר שבנהר פניא, וה"ז דומה למה שאמרו [מנחות קח]: בית בבתי או שור בשוורי אני מוכר לך ומת אחד מהם או נפל, מראהו מת מראהו נפול וכו'.

וכ' ע"ז הרשב"א, ולי נראה כדברי התוס', דלא אמרו שם מראהו מת ומראהו נפול אלא בדבר מסוים, כאומר עבד בעבדי שור בשוורי א"נ חבית בחביותי, אבל חמרא שוה ד' מאות, לאו דבר מסוים הוא, דהכל מעורב הוא, ואפי' רמי בחביות, איהו לא חבית קאמר אלא חמרא. [ועיין בתו"ג שכ' לחלק כן גם בדעת הרא"ש דמסיק כתוס' [דהפסיד לפי חשבון], דכוונתו אינו על חביות ממש רק על שם מדה, שמכר לו למדוד לו מתוך חביותיו עשר חביות יין, וכיון שהיין שנמכר מעורב בתוך יין המוכר, ודאי הוא לפי חשבון. ובקרב"נ [אות כ'] נראה דאפי' הזכיר המוכר עשר חביות הוי כאילו אמר כך וכך מדות יין מתוך ייני].

והרמב"ן עצמו פי', שאילו אמר חמרא, כלומר חמרא שוה ארבע מאה, היה לו ליקח יין ויטרח וימכור לעצמו, והיה לו ליקח כשער המתנה וכו', ואם אמר ארבע מאה מדמי חמרא, היו הם מוכרים לו, אבל לא היה נוטל אלא כשער נתינה ואם הוזל פוחתין לו, לפיכך אמר מחמרא, שימכרו ממנו ויתנו הדמים עד ארבע מאה שלמים. ומיהו אם הוקר, אין לו אלא ארבע מאה, כדאיתא בסוף נערה בכתובות [נד]:, ואם החמיץ מקצת לא יפסיד. ועיין ברשב"א בשם הראב"ד דגרס בההיא דפי' נערה הבו לה ד' מאה מדמי חמרא וכו', והלכך בין הוקר בין הוזל ד' מאה נותנין לה, אם יש ביין שוה ד' מאה, אבל אם אמר מחמרא וכו', אם הוקר רווחא לברתא, והיינו דאמרין הכא דמחמרא לייפות את כחו, שאם הוקר, רווחא לרי' אבינא.

סו. בתוד"ה כדי לייפות. ונראה שלא רצה לומר שיהא כל ההפסד שלו וכו'.

כ' המהרש"א, לפי מה שפירשו התוס' לעיל [בד"ה דמי חמרא, בפי' בתרא] דהיה כאן דמי יין שכבר נמכר ויין שלא נמכר, מצינן לפרושי שפיר שאם היה אומר תנו לו יין והחמיץ כל היין, שמפסיד הכל, והשתא דכולו אחריות אינו מפסיד כלל. [אמנם משמעות לשונם כאן דלברא ד' רש"י קאתו ולא לחלוק, ורש"י אפי' דדמי חמרא היינו לזבוני השתא ולמיתן ליה, וכפי' קמא זידהו בתוס' דלעיל].

סו. מי שהיה מושלך לבור ואמר כל השומע וכו', הרי אלו יכתבו ויתנו.

כ' הרמב"ן, מסתברא במי שאמר כל השומע קולו יכתוב גט לאשתו, ושמעו שלשה, שאחד כותב ושנים חותמין, ואין צריך במעמד כולן, [כדתניא לקמן [סז]: באומר כולכם כתובו], אע"פ שאמר כל השומע, שלא נתכוון זה לרבות בעדים, אלא ליתן רשות לכל שנים שאיזה שירצה יהא רשאי לכתוב.

סו. ודלמא צרה היא, תנא דבי ר' ישמעאל בשעת הסכנה כותבין ונותנין אע"פ שאין מכירין.

כ' הר"ן בשם ר"ח, לשד לא חיישינן, כיון דחזו ליה לאותו המושלך בבואה דבבואה, ולצרה נמי לא חיישינן, כדתנא דבי ר' ישמעאל. משמע דס"ל ז"ל, דהא דמייתי הא דתנא דבי ר' ישמעאל, לאו למדחייה לדרב יהודה, דלעולם לאפוקי מחששא דשד בעינן דחזו ליה בבואה דבבואה, מפני שהמזיקין מצויין בבורות, אבל לחששא דצרה דלא שכיחא, סמכינן אדתנא דבי ר' ישמעאל וכו'. אבל מדברי הרמב"ם ז"ל בפ"ב מהל' גירושין נראה, דבתר דמייתנין הא דתני דבי ר' ישמעאל, לא צריכין בבואה כלל, אלא כי היכי דלא חיישינן לצרה ה"נ לא חיישינן לשד. עכ"ל הר"ן.

וכ' החת"ס בביאור שיטה קמייתא, נראה דהיינו חשש שנאת צרה לא שכיחא כולי האי כמו שדים, אפי' יש צרה בפנינו, מ"מ שנאה המקלקלת לא שכיחא. אבל רש"י ביבמות [קכב. בד"ה ודלמא] פירש, דילמא צרה שנשא אשה במקום אחר, פירוש ודאי אי איכא צרה בפנינו, חיישינן טפי משדים, אלא אדם שמוחזק אצלנו ולא ידעינן לו אשה אחרת, ואנן ניקום וניחוש שמא יש לו אשה במקום אחר ואנחנו לא נדע, זה לא שכיחא, ולא חיישינן בשעת סכנה. [ועיין ברש"ש שהקשה מדוע מכל החמש נשים תפס צרה, הלא חמותה נזכרת ראשונה במתני' דיבמות, ואולי הונח שם צרה על כולן, דהן צרות ושונאות אותה. עכ"ד. ולמאי דמייתי החת"ס מד' רש"י ביבמות, לכאוו' א"ש, דהיכא שמוחזק אצלנו בלא חמותה, לא שייך תו למיחש לה].

סו. הבריא שאמר כתבו גט לאשתי, רצה לשחק בה.

כ' הגרע"א, לא זכיתי להבין לשון זה, דמה ענין שחוק לכאן, הא באמת אם כתבו ומסרו להבעל ונתן לה דמהני, והכתיבה הוי כתיבה מעליא ולא בדרך שחוק, ולגבי הנתינה ממילא א"א ליתן כל כמה דלא עשה שליח, והוא לא כיון לשחוק, אלא שלאחר הכתיבה [י]עשה שליח, ומה צורך למליצה שמשחק בה.

וכ' בתפא"ר, דנפק"מ בזה לענין פירות נכסי מלוג, דאי לא אמרינן דרצה לשחק בה, שוב לא היה אוכל הפירות, בין לר"ש דסבר דמשנתן שעניו לגרשה שוב אין לבעל פירות, בין אליבא דרבנן משעת חתימה עכ"פ [עיין לעיל יז:], לזה אמר דגם אם כתבו וחתמו הגט, אמרינן דרצה לשחק בה, ולא נגרע מאומה בזה מזכיינו בפירות, ונפק"מ אם הלך הבעל למדה"י, אין כח ביד ב"ד ליתן לה רשות שתמכור הפירות, משום דאמרינן שלא היתה כוונתו כלל לגרשה רק דרצה לשחק בה.

וגם לדידן דפסקינן כר' יוחנן, ולדעת רוב הפוסקים דיש לבעל פירות עד שעת נתינה, איכא נפקותא רבה לדינא, לדידן דפסקינן כשמואל [לעיל יח:]. דתשעים יום של הבחנה משעת כתיבת הגט, אם לא נתייחד עמה, א"כ היכא דאמר כתבו ואח"כ מת בסוף צ' יום, אזי לולי הטעם דרצה לשחק בה, מותרת מיד להנשא, דמה נפק"מ אם נתן לה הגט או שמת ולא נתייחד עמה, כיון שכבר הקשיח ממנה שעת כתיבה [א"ה, הלשון צ"ב], קמ"ל דכל זמן שלא נתן, אמרינן אפשר דרצה לשחק בה.

סו. אמר רשב"ג אם מעצמו נפל ה"ז גט, אם הרוח דחתו אינו גט.

הרא"ש [סי' י"ח] הביא דבתוספתא מסיים בה, ספק מעצמו נפל ספק הרוח דחפתו, אם לאלתר נפל כותבין ונותנין, שאני אומר מעצמו נפל, ואם לאחר זמן נפל אין כותבין ונותנין שמא הרוח דחפתו, וכ' בפת"ש [סי' קמ"א סק"ט] בשם התו"ג, נראה דשיעור לאלתר היינו כדי שיעור כתיבת הגט ונתינתו, דהא בדעתו היה שע"י הנפילה ימות מיד ורצה לגרשה, על כרחך כוונתו היתה שיכתבו ויתנו קודם הנפילה, והיה דעתו לעכב הנפילה עד שיעור כתיבה ונתינה.

סו. אמר רבא הילכתא משווי אינשי ברא שליח במקום אבא.

כ' הב"י [סי' קמ"א], וכיון דאסיקנא דמשווי אינשי שליח לברא במקום אבא, אפ"ל לא מת האב יכול הבן להיות שליח, מיהו אם עשאן שלוחין לכתוב, האב או הבן יצטרפו עם העד האחר, דאב ובנו פסולים להעיד ביחד, אבל אם עשאן שלוחים להוליד, אב ובנו יכולין להולידו, והתימה על רבינו [הטור] שכתב מעשה זה לענין הולכה, ובגמ' כתוב לענין כתיבה, ועוד, שכתב שהאב או הבן יצורפו עם אחר, ואילו לענין הולכה אפ"ל אם ובנו מצטרפין. והמהרש"ל [הו"ד בב"ח ובפרישה] כ' וז"ל, דאע"פ שהאב ובנו כשרים לשליחות, היינו כשעושה אותם שלוחים בפירוש, אבל כשהיו רבים ביחד, ואמר שנים מכם יולידוהו, לא אמרינן מן הסתם שהיה דעתו על אב ובנו כאחד, מאחר דאיכא אחר בהדיהו. וכ' ע"ז הט"ז [סק"ט ט"ו], ולא נתיישב בזה, דמנא ליה להטור דין זה לחלק [לענין שליחות] בין סתם או לא, כיון דליתא בגמ'.

סו: או לשלשה כתבו גט ותנו לאשתי.

כ' החת"ס, כך הגירסא בש"ס שלפנינו, אך רש"י גרס כתבו ותנו גט לאשתי, וכן לקמן [גבי] שלחו מבי רב לשמואל כ' רש"י הגירסא כתבו ותנו גט, עיי"ש, ר"ל דגרס גט לבסוף וכו'. אבל עכ"פ איכא רבותא רבה, חדא, דכ' המרדכי בפירקין [סי' ת"כ] דכל שלא נגמר המעשה הוה מילי, ומשו"ה כתיבה הוה מילי מפני שיש אחריו נתינה, וכ' [ד]אע"פ שאמר כתבו ותנו ומסר לה [ם] גם הנתינה, מ"מ כל אחד שליחות בפני עצמו הוא, ולכא"ו הא תינה אם אמר כתבו גט (ותנו) והדר אמר תנו, הוה כתבו גט שליחות בפנ"ע, ותנו בפנ"ע, והוה כתבו מילי ותנו לא הוה מילי, אבל אם אמר כתבו ותנו גט, נמצא במה שאמר כתבו לא אמר כלום, כי לא ידעו מה יכתבו, אגרת או שט"ח, עד שסיים ותנו גט לאשתי, נמצא גט דבתריה קאי נמי אכתבו דלעיל, והו"א דלא הוה מילי, כיון שמסר להם דבר גמור, ואי נימא דאפ"ה הוה מילי, א"כ נימא דגם בנתינה בכה"ג הוה מילי, ואפ"ה לא אמרינן הכי, אלא הכתיבה הוה מילי ולא מימסרא, והנתינה מימסרא.

סו. ילמדנו רבינו, אמר לשנים וכו' ואמרו לסופר וכתב וחתמו הן מהו.

כ' הפנ"י, משמע להדיא מפירוש"י ז"ל דלענין החתימה לא קמבעיא להו, דודאי מדאמר לשנים רוצה שיחתמו, דעיקר לשון כתבו אחתימה קאי. ויתכן יותר לפי מה שכתבתי לעיל פ' כל הגט (כט. ד"ה אמר רבא) דלענין החתימה הו"ל עד מפי עד, דמש"כ תוס' בסמוך [סז. בד"ה אמרו] דלא מקרי עד מפי עד שעיקר העדות לא נמסר אלא לאחרונים, היינו דוקא באומר אמרו, משא"כ באמר לשנים כתבו לא שייך האי טעמא, אלא הא קמבעיא להו אי כתב ידן לחוד הוא דקאמר, מדלא קפיד לומר בפירוש שיכתבו וחתמו, או דילמא דכתב הגט נמי קאמר. כן מבואר להדיא מל' רש"י ז"ל בסמוך שכו' אי כתב ידן הוא איכא למימר דכתב הגט מדלא קפיד וכו', עכ"ל, [א"ה, אולי כוונתו למש"כ רש"י [בד"ה והאמר שמואל], אי הוה סבירא לן ופשיטא לן דכתבו דקאמר לא הוה אלא כתב ידן וכו',] וכן מבואר ג"כ מל' רש"י במשנה [סו. בד"ה אמר לשנים] שכתב, ובגמ' מפרש על כתב הגט אם יכולין וכו', אלמא דלענין החתימה פשיטא ליה דאין יכולין.

וז"ל תוס' הרא"ש, ונ"ל מה שלא שאלו להיפך, כגון שכתבו הם הגט ואמרו לעדים לחתום, משום דבהא פשיטא להו דהוי פסול אליבא דר"מ, דרב קאמר לעיל פ' כל הגט דטעמא דר"מ משום בזיון דבעל, וכיון דידעי עדים שהבעל לא כתבו, איכא בזיון לבעל, והם לא נסתפקו אלא היכא דסופר כתב הגט, דכיון דליכא דידע אלא סופר, ליכא פרסום כולי האי, ושמא אין כאן בזיון דבעל. [א"ה, סברא זו כ' תוס' [בד"ה והאמר] אקושיא אחריתי, והרמב"ן והרשב"א פליגי, הו"ד שם].

סו: ילמדנו רבינו אמר לשנים וכו' מהו.

כ' המהרש"א [ע"ד תוד"ה אמר לשנים, הנדפס סו.], דבאמר לשלשה כתבו ותנו לא מצי למיבעי ביה, לפי מש"כ תוס' לקמן [בד"ה כתב] דלהכי מיבעי ליה לשמואל, משום דס"ל חתם סופר ועד פסול, וא"כ כשאמר לשנים כתבו ותנו הו"ל כאילו אמר להם אמרו לאחר לכתוב או לחתום עמהם, [ובעי מה רוצה הבעל שיעשו הם], אבל באומר לשלשה כתבו וחתמו, לא אמרינן כאילו אמר להם אמרו לאחר, אלא שאחד מהם יכתוב והשנים יחתמו. והקשה הרש"ש, דלקמן אמרינן פשיטא דכתב הגט הוא, דקתני סיפא א"ר יוסי וכו' שאפ"י אמר לב"ד הגדול וכו' שילמדו ויכתבו ויתנו, ולפי מש"כ תוס' והמהרש"א דבאומר לג' פשיטא להו דר"ל דא' מהם יכתוב והשנים יחתמו, א"כ כ"ש כשאמר לב"ד הגדול. יעו"ש.

סו: מילי לא מימסרין לשליח.

כ' החת"ס, המרדכי ר"פ (האומר) [האיש מקדש, סי' תק"ה] מייתי שיטת הקדוש מראדו"ש דאפ"י קידושי שטר הו"ל מילי, משום דאין ביד שליח גמור הדבר, דאינו יכול לקדשה בעל כרחו, ואולי לא תאבה האשה, ודוקא בגירושין שיכול לגרשה בעל כרחו הוה גמור הענין. ובקצוה"ח [סי' קפ"ב סק"ב, וסי' רמ"ד סק"ב] פקפק, א"כ בזה"ז דאסור לגרשה בעל כרחו מפני חרם דרבינו גרשום, אין שליח עושה שליח.

ולק"מ, דעכ"פ הבעל מוסר הגט לידיו לגרשה בכל אופן שירצה, והשליח אינו רוצה לעבור חדר"ג ואינו רוצה לגרשה בעל כרחו, אבל הבעל מוסר לו דבר גמור, ואם יעבור על החרם ויגרש אותה בעל כרחו הרי היא מגורשת, ואפ"ל למש"כ בנו"ב [מהדו"ת אה"ע סי' ע"ה] בזה דאין שליח לדבר עבירה, ולדעתו אינה מגורשת, היינו בעובדא דיליה שהבעל שלחו לגרש בעל כרחו ולעבור עבירה ואשד"ע, אבל אם אין הבעל שולחו ע"מ כן לעבור, והשליח מעצמו עובר עבירה, בזה לא שייך אשד"ע, ולא שייך דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין, כי התלמיד לא שלחו לעבור על דברי הרב. [א"ה, צ"ב לפו"ר, דהקצוה"ח עצמו כ"כ בסי' קפ"ב סק"ב].

סו: בתוד"ה והאמר שמואל. אבל ממתני דאפ"י ר"מ מודה וכו' לא מצי למיפרך וכו', והו"א דבכתיבה ליכא בזיון אלא בחתימה דאיכא פרסום טפי.

הרמב"ן הביא דבריהם אלו והוסיף, ואע"ג דאמרינן התם מאי בינייהו, איכא בינייהו שליח מתנה, דלאב"י מתנה אינה כגט ולרבא מתנה כגט,

וקאמרין בפלוגתא רב אמר מתנה אינה כגט ושמואל אמר מתנה כגט דאלמא שמואל לא ס"ל כאביי, דילמא שמואל לאו לר"מ קאמר, אלא אליבא דר' יוסי נסיב לה, דהא איהו פסק בשמעתין כר"י דמילי לא מימסרן לשליח כלל, והלכך מתנה ודאי הרי היא כגט. כ"ז אמרו בתוס', ויפה פלפלו כמנהגם.

אעפ"כ אינו מחזור, דבסופר נמי יש בזיון דבעל, שהוא היודע והמגלה ביותר שלא כתבו הבעל בידו, שאילו העדים החתומים בו, פעמים שאינן מכירים מי כתבו, וכי כולם מכירים הם בכתב ידו של בעל, [א"ה, אולי ס"ל לתוס' דמ"מ שכיח טובא שמכירין כתב ידו של סופר, שרגיל לכתוב שטרות, וידעו שהסופר הוא שכתבו, וממילא הדרינן לטעמא שע"י העדים מתפרסם הדבר טפי], ומיהו בכולם יש לחוש לבזיון, שהוא אינו רוצה לגלות קלונו אלא לאלו בלבד. [וכ"כ הרשב"א]. אלא יש לתרץ במה שהקשינו, דהשתא קס"ד דכתבו כתב ידן הוא, וכתב הגט אי מילי מימסרן לשליח נעשה כאומר לשלשה תנו, ואורחא דתלמודא הוא למידק מעיקרא במאי דהדר מתרץ לבסוף.

סו: בתוד"ה הא כתב הגט. א"נ נהי דמכשיר ר"מ וכו', ואפי' אי כתב ידן הוא, הוי כאילו צוה להדיא שיאמר לסופר שיכתוב וכו'.

כ' הפנ"י, ואע"ג דבאמת עשו כמו שצוה הבעל ואמרו לסופר שיכתוב, אפ"ה מקשה הש"ס שיפסול, דכיון שהוא רוצה שהסופר יכתוב בשליחותו, וא"כ צריך שליחות ממש ואיהו הוא דקא טעי דמהני שליחות בכה"ג, אבל למאי דקיי"ל דלא מהני שליחות בכה"ג, דמילי לא מימסרן לשליח, לא נעשה צווי הבעל וגרע ממצאו באשפה.

סז. אלא ר' יוסי תרתי אמר.

כ' הרמב"ן, קשיא לי, לר' יוסי דאמר אפי' אומר אמרו לא, מאי טעמא, אי משום מילי, מאי מילי קא מסר איהו לשליח, הרי לא מסר מילי, אלא הרי זה עושה שליח שלא בפניו, וא"ת שלא חלק ר' יוסי אלא באומר אמרו מדעתכם, אבל לא בעושה אותו שליח בכל מקום שהוא, הא לא משמע הכי, דהא פירש בהדיא ולפלוני ופלוני ויחתמו, וכן פירש"י לסופר פלוני שיכתוב, ואין לך צד היתר לומר לאחרים לכתוב, אלא השומע מפיו יכתוב, ועוד דאי ס"ד מודה ר' יוסי בממנה אותו שליח בכל מקום שהוא, נפיק מינה חורבא וכו'. ואיכא למימר, שאני גט דבעינן לשמה ובעינן נמי וכתב הבעל, ואין הסופר והעדים עומדים במקום הבעל אלא כששמעו הם מפיו, אבל בדברים אחרים אדם עושה שליח שלא בפניו, לפיכך יכולה אשה לומר, פלוני שהוא במדינת הים הריני עושה אותו שליח לקבל לי גיטי.

וכ' ע"ז הריטב"א, ורבינו גר"ו כ' דהא לא מסתבר, דא"כ מנא ידעינן דטעמא דר' יוסי משום דמילי לא מימסרן לשליח, דילמא טעמא דר' יוסי הכא משום דגבי גט בעינן שישמע הדבר מפיו ממש. לפיכך כ' הוא נ"ר דלא פליג ר' יוסי אלא באומר אמרו להם אמרו מדעתכם, אבל בממנה לאחרים שליח שלא בפניו אלא שמודיע להם הדבר ע"פ עדים, בהא ודאי לא פליג ר' יוסי, דודאי אדם נעשה שליח שלא בפניו, אבל באומר להם אמרו מדעתכם, בהא פליג ומשום דמילי לא מימסרן לשליח, ונפק"מ בין מדעתו למדעתכם, דהיכא דאמר ליהוי מדעתי, אם באו אחרים והודיעום וכתבו וחתמו הגט כשר, ואי אמר להו מדעתכם לא, דבדידהו תליא מילתא.

וא"ת א"כ דמודה ר' יוסי היכא דממנה אותם מדעתו, אכתי איכא חורבא, דזימנין דא"ל לשנים אמרו לסופר שאני ממנה אותו לכתוב ולפלוני ופלוני שיחתמו שאני ממנה אותם שלוחים, או אתם חתומו, ומשום כיוסופא דסופר מחתמי ליה בחד מהנך. איכא למימר, דליכא למיחש לכיוסופא אלא כשעושינן הדבר מדעת עצמן, אבל כשעושינן הדבר במצות הבעל, בהא לית להו כיוסופא, דהא איהו לא עבד מידי אלא בעל הוא דעבד.

סז. ר' יהודה חכם לכשירצה.

ופירש"י, כשהיה רוצה להיות מתון ומתיישב בדבריו היה חכם. וכ' ע"ז המהרש"א בח"א, הוא דחוק, דאין זה בכלל מונה שבתן. [ועיין מהרצ"ח שפירש, דבכל עת שהיה רוצה להעמיק בחכמה, היה הנקל בעיניו להשקיע ביון

מצולה כל ענני חושים ולהפשיט עצמו מן העולם התחתון ולהשתדל בדעת ובתבונה, ודבר זה הוא מעלה גדולה מאד. ולא נמצא איש אחד בין ששים ריבוא אשר יוכל להתפאר עצמו כי הוא מוכשר בכל עת ובכל רגע לכונו הפנימיות התורה. יעו"ש שהרחיב בזה]. ובערוך פי' לכשיפתח שפתיו הוא ראש המדברים. [א"ה, קצ"ב, דבשבת [לג]: אמרין ואמאי קרו ליה ראש המדברים וכו', ונשמעו למלכות אמרו, יהודה שעילה יתעלה, ופירש"י להיות ראש מהדברים, עכ"ל, וכיון שע"פ צווי המלכות הוה, לכאו' אין כאן שבת]. ובאבות דר' נתן [פי"ח ה"ד] ל"ג אלא ר' יהודה חכם, ול"ג לכשירצה. [ולפינו איתא כדכא, וכמו שהעיר שם בפ"י בנין יהושע]. עכ"ל המהרש"א.

סז. מאחר דכשר אמאי לא תעשה זאת בישראל.

כ' המהרש"א, אין להקשות דלכך לא תיעשה, דלא תיפוק מיניה חורבא בחתם סופר ועד דס"ל שכשר כר"י, די"ל דאי משו"ה לא הו"ל לתקוני הכא דלא תיעשה וכו'. וז"ל הרשב"א, תמיה לי, לא אמר משום גזרה דלעיל. וניחא לי, דמשום דרב חסדא אמר בהדיא דאע"ג דלא תיעשה אכתי איכא למיגזר, א"כ לדידיה לא תסלק הגזרה משום דלא תיעשה, ולא הועילו חכמים בתקנתן, וכיון דלרב חסדא לא מיתרצא בהכי, אוקמה בטעמא דמתרצה לכולהו.

סז. בתוד"ה אמרו לסופר. לא דמי לעד מפי עד וכו'.

וז"ל הראב"ד בהשגותיו להרי"ף, על מה שאמרו מודה ר' יוסי באומר אמרו, אני תמה איך עלה בדעתם, ואיך יתכן להיות, והלא עד מפי עד הוא זה, ואיך יחתמו עדי הגט במצותן של אלו, ואיך יכתוב אותו הסופר לשמה והוא לא שמע מפי הבעל ונמצא הכשר לשמה בגט זה עד מפי עד, בשלמא לר"מ באומר לשלשה תנו, הואיל ועשאן ב"ד, יש להם רשות לכתוב ולחתום, שלא נתכוין זה אלא שיתקיים המעשה בב"ד, אבל שנים ודאי עדים הם ולא ב"ד, ואיך יכתוב סופר ויחתמו על פיהם והוא עד מפי עד וכו'. ובמתנה קשה לי יותר מוגט, למ"ד משום בזיון דבעל, גט הוא דלא יאמר לאחרים ויכתבו, אבל מתנה אומר לאחרים וכותבים, ואיך יאמרו יודעים אנו עדים חתומי מטה שאמר לנו פלוני כך וכך.

אלא מדלא קפדינן בכל הני, ש"מ דאין עד מפי עד פסול אלא בעדות על פה, דהעדות מתקיים ונגמר על פיהם, אבל עדות בשטר שאין עדות נגמר אלא במסירת השטר, לא קפדינן בה, שהרי הבעלים מוסרים אותה או השלוחים במצותו. וע"ז הדרך יתכן להיות בגט ובמתנה שאם יאמרו לאחרים דיכתבו ויחתמו, מ"מ הם שצנצטו מפי הבעל יתנו אותו או הבעל עצמו.

וז"ל התו"ג, [יעו"ש מה שהקשה ע"ד תוס'], נראה לחלק, דדוקא כשבאין להעיד על מעשה שכבר נעשה, שבזה שם עדים על השניים ואין יכולין להעיד רק בראיה או בידיעה, והגדתן של הראשונים שמגידין על דבר שכבר נעשה, ג"כ שם עדות עליהם, ולא מהני הגדתן חוץ לב"ד ולא הוי בידיעה [אצ"ל כידיעה] וראיה להשניים, משא"כ בהך דכתבו ותנו, על החתימה לאו עדי גירושין הם, דהא עדי חתימה אינן יודעין אם נתגרשה האשה, דהא כותבין גט לאיש, [אע"פ שאין אשתו עמו, ב"ב קסז], רק דכשהגט ביד האשה אנחנו עדי מסירה ועדי גירושין. כמש"כ הר"ן בפ' המגרש [פז:], ועדותן של העדי חתימה אינו רק שהגט נכתב בצווי הבעל וראוי לגרש בו, כמש"כ הב"ש בס' ק"ל, וכשנותנין הגט ליד האשה ג"כ לאו בתורת עדות נותנין רק בתורת בעלים, שהראשונים העידו שהשניים הן שלוחין, והן בעלים וראויין לגרש אשה זו, וכיון שהשניים שנותנין לאו מתורת עדות נותנין רק מטעם בעלים, לא דמי לעד מפי עד, רק לבעלים מפי עדים.

והא דנאמנים הראשונים בעדותן לומר שהשניים הן בעלים על הכתיבה והנתינה חוץ לב"ד, הוא מטעם דאם לא יגיד דבעינן הגדה בב"ד, בגמר הדבר כתיב, דהיינו כשבאין להוציא הממון או האשה מהבעלים, אבל כשמעידין שלא בשעת גמור הדבר, רק שמעידין שאיש זה ראוי לגרש או להקנות, לא בעינן הגדה בב"ד, כמו באיסורין למאן דס"ל דע"א אינו נאמן באיסורין באיתחזק איסורא ובעינן שנים, מ"מ מהני הגדתן חוץ לב"ד וכו'. [יעו"ש עוד].

סז: ברש"י ד"ה אמרי לה. מנה מקצתיהו לא קפיד אלא אמנויי וכו'.

כ' בעיון יעקב, אע"ג דגברא רבא כרב ששת מעיד עליהם, אפ"ה אמר ליה מי יימר, כיון שהיה סגי נהור ומעיד מפי אחרים, ולהכי שאל לו מי יימר. [וקצ"ב, דמשמע דאי לא הוה סגי נהור, היה לריש גלותא להוציאם מחזקת כשרותם ע"פ דבריו, משום דהוא גברא רבה, אע"פ שע"פ שאר עד אחד אין מוציאין מחזקת כשרות לעשותו חשוד. ואולי כוונתו דמהימן ליה כבי תרי. ועצ"ב].

סז: א"ל לשמעיה זיל גנוב וכו'.

הקשה בבן יהוידע, הא קיי"ל אסור לגנוב אפי' דרך שחוק, וע"מ לשלם, וכן פסק הרמב"ם ז"ל [פ"א מהל' גניבה ה"ב], ואמרו בפסיקתא אפי' בשביל לשמור ממונו אסור לגנוב. ונ"ל בס"ד, דהוא אמר לשמעיה דבר זה לפני ריש גלותא שהוא בעה"ב והבשר שלו וברשותו קעביד, לכן אם יגנוב מן העבדים אין זה גניבה, כיון שעושה כן מדעת בעה"ב. ועוד איכא היתר בלא"ה בהאי עובדא, דעושה כן לאפרושי מאיסורא, שיתבררו מעשיהם לפני ריש גלותא, ולא יאמין מכאן ולהבא בהם לאכול מידם.

סז: ואותיבו קמיה ריסתנא דחנקא חמתא.

כ' הרש"ש, נ"ל דפירוש חמתא דכאן הוא כמו שהביא המוסף בערך חמי, תרגום ומעלים עיניו [משלי כ"ח כ"ז] דמחמי עיניה. וז"ל הבן יהוידע, ודע כי דיסתנא דחנקה חמתא אתעביד מעשה בזה, דאשה אחת היתה שונאת את חמותה, והביאה לה חתיכה זו שיש בה עצם זה כדי לאכול, ונחנקה בה, ולכן היו כל העולם קורין לחתיכה זו בשם זה, ע"ש המאורע ההוא. ושנה דבריו בס' בניהו במס' שבת [כו.], והוסיף שם ז"ל, דאחר אותו מעשה מתה ההיא, ונתגלגלה היא וחמותה בהני כלה וחמותה דמכילתין, [דאמרי' התם, ההיא חמתא דהות סניאה לה לכלתה, אמר לה זיל איקשיט במשחא דאפרסמא, אזלה איקשיט, כי אתת אמרה לה זיל איתלי שרגא, [הדליקי את הנר. רש"י]. אזלא אתלא שרגא, אינפח בה נורא ואכלתה], וסבבו מן השמים בגלגול שתחזור החמות ותמית את כלתה שכבר חנקה אותה בגלגול הקודם, וכמ"ש התנא באבות [פ"ב מ"ב] וכו'. כן י"ל בדרך אפשר, וברוך היודע.

סז: ברש"י ד"ה נשתתק. לאו אשאחו קורדייקוס קאי, אלא אדם שנעשה אלם מחמת חולי.

כ' הפנ"י, לאו למימרא דדוקא באלם מחמת חולי בעי בדיקה, אבל בנשתתק מתוך בוריו לא בעי בדיקה, דאדרבה נשתתק מתוך בוריו גרע טפי, דשייך ביה טפי חשש טירוף הדעת, משנשתתק מחמת חולי דלא חיישינן כולי האי לטירוף דעתי כיון שמחמת חולי בא לו, כדאיתא בירושלמי [ה"א] דנשתתק מחמת חולי לא בעינן בדיקה ג' פעמים אלא בפעם אחת סגי, ונהי דרוב הפוסקים לא חיישי לדברי הירושלמי, והשוו מידותיהם דבכל נשתתק בעינן בדיקה ג"פ וכו', מ"מ לא אשכחן מאן דמחמיר בנשתתק מחמת חולי טפי מתוך בוריו. וליכא למימר נמי דשיטת רש"י ז"ל דנשתתק מתוך בוריו לא מהני ביה בדיקה כיון דגרע טובא, הא נמי ליתא וכו', [יעו"ש ראיותיו].

לכן נראה דמש"כ רש"י ז"ל שנעשה אלם מחמת חוליו, אורחא דמילתא נקט, ולא בעי למעט אלא אלם מעיקרא, דלא בעי בדיקה, דכשם שכנס ברמיזה כך מוציא וכו'. ועוד י"ל, דלישנא דמתני' קשיא ליה לרש"י ז"ל, דקתני נשתתק ואמרו לו נכתוב גט לאשתך, משמע דלא שיילינן ליה אלא על הכתיבה לחוד ולא על הנתינה, ואילו בבריא, אפי' בפקח צריך לומר כתבו ותנו, ולא עדיף אלם מפקח לענין זה, לכך ניה"ל לפרש באלם שהוא חולי, ומשו"ה סגי באמרו נכתוב לחוד כמו בכל שכ"מ שהוא מסוכן וכו'.

וז"ל המאירי, נשתתק כלומר לא על זה שאחזו קורדייקוס לבד הוא אומר כן, אלא על איזה שנשתתק לאיזו סיבה, והרי הוא בכלל שכיב מרע, ואמרו לו נכתוב גט לאשתך והרכין בראשו וכו', אין צריך לשאול לו גם על הנתינה, שכל כתיבת שכ"מ הן ע"י עצמו הן ע"י שאלת אחרים, ככתבו ותנו הוא.

כ' המהרש"א, מפירושו נראה דלפום הך גירסא [אצ"ל גיסא] נמי אמנויין מיהא קפיד, ולא נשתנה דינא מהך גיסא כלל במקצת המנויין, אלא בע"כ בכלן נשתנה דינא מהך גיסא להך גיסא. ואין זה דרך התלמוד, ואפשר שהר"ן הרגיש בזה, וכ' על פירש"י, יותר נ"ל לומר חזר לגמרי ולא הקפיד כלל, עכ"ל, ומהרש"ל הגיה בפירש"י מה שהגיה, אבל בדברי הר"ן כתובים דברי רש"י כמו שהם בפנינו וכו'.

סז: אתקין רב יהודה בגיטא דכולכם, כתובו או כולכון או כל חד וחד מנכון.

כ' הטור [סו"ס ק"כ], פירש"י תיקון חכמים בגט שאדם מצוה לכתוב במעמד רבים, שיכתבו בפירוש שכך אומר כתבו כל אחד מכם, שלא יטעו לומר שצוה לכולם, [ואם מת אחד מהם, יבטלוהו שלא כדון. ב"י], ומשמע מדבריו שיפרשו שכך אמר אפי' אמר סתם. ושאר מפרשים פירשו שתקנו שיפרש דבריו, [כלומר, בגט שאדם אומר במעמד רבים, שלא יאמר כתבו או הוליכו בלבד, שיש לחוש שמא יאמר כולכם ולא יחתמו כולם, ונמצא גט בטל, אלא כך יאמר, כתבו כל אחד מכם. עכ"ל הר"ן. ועיין בב"י שפירש דגם רש"י נתכוין לכך]. ומיהו כתב גאון דאפי' בתר תקנה, אי אמר סתם ולא אמר כולכם כשר, אע"פ שאמרו במעמד כולם. [דלא תימא כיון שתקנו שיפרש דבריו, כל שלא פירש אלא אמר סתם, הו"ל כאומר כולכם, קמ"ל. ב"י].

ושיטה שלישית הביא הב"י בשם ר"י ש"כ וז"ל, והשתא תקינו רבנן בגיטא שאם אמר כולכם כתובו, שרוצה לומר שום אחד מכם, וכן אם אמר כולכם חתומו, שר"ל כל שנים מהם, וכן אם אמר כולכם הוליכו, ר"ל כל אחד מכם. וכ' ע"ז הב"י, זה פירוש שלא עלה על דעת, שתקנו חכמים להכשיר גט שלא נחתם כמו שצוה הבעל, שהוא בטל מן התורה. ואפשר דה"ק, תקנו שלא יאמר כולכם כתובו, והשתא כשיאמר כולכם, לא חיישינן ליה לעובר על תקנת חכמים שהתקינו שלא יאמר כולכם, והו"ל כאילו לא אמר כולכם ממש, אלא נפרש ההוא כולכם שרוצה לומר כל אחד מכם תקנת חכמים, ולכך כותבין שפירש דבריו ואמר כל אחד מכם.

סז. אמר רבא זימנין דגאיז ליה לדיבוריה וכו' אלא אמר רבא וכו'.

הרא"ש [ס"י כ"א] הביא מימרא דרב יהודה ולא כתב מאי דאמר רבא, ונתקשה בזה הב"י [סו"ס ק"כ], וכ' בהגהות תפארת למשה, דאפשר דטעמיה דהרא"ש משום דסתמא דגמ' ריש מכילתין [ג]. דחדא מתרתי לא גאיז. [וקצ"ע, לפי מה שפירש"י שם דחדא מתרי תיבות לא גאיז, והכא איכא תיבות טובא. אמנם הרא"ש עצמו בתוספתו שם פירש דחדא מתרי עניני לא גאיז, דז"ל בפני נכתב קרי חד, בפני נחתם חד, ולשמה חד, עכ"ל, ולפ"ז א"ש].

סז: רב יוסף איעסק בריחיא, רב ששת איעסק בכשורי וכו'.

כ' המהרש"א בח"א, לפי ששאר כל אדם יוכלו לעשות שאר מלאכות כבדות, כגון לחטוב עצים, וכמש"כ [קלהל' ט'] ובוקע עצים יסכן במ, הם שלא היו יכולים לעשות רב יוסף ורב ששת דהוו סגי נהורי, ואמר דמ"מ היו עושין מלאכות כבדות אחרות כגון בריחיא ובכשורי. [וההיא דשבת [ק"ט]. דרב יוסף מצלח ציבי [לכבוד שבת], אולי היה קודם שנעשה סגי נהור, כמבואר בתשובת הגאונים, [ס"י קע"ח, הו"ד בחכמה ומוסר ח"א ס"י ק"א] שמתחילה פקח היה, עד שקיבל עליו מילתא דחסידותא דנהג רב שלא להסתכל חוץ לד"א].

סז: כל דאמינא להו מיפך אפכי, אמר להו בישרא סומקא אגומרי וכו'.

כ' הרש"ש, כה"ג ביבמות [סג]. בחייה בר רב [דאפיך] לאימיה. עיי"ש. [ושם א"ל רב, את לא תעביד הכי, שנאמר [ירמי' ט', ד'] למדו לשונם דבר שקר, ומבואר שם ברש"י ד"ה טעמא, דרב גופיה שרי ליה למעבד הכי, והנ"ר עמרם גופיה הוא דאפיך להו]. וז"ל הבן יהוידע, אע"ג דהיה מותר לו לשנות בדיבור בעבור הצלת עצמו מן החולי, עכ"ז הוא לא הוציא דבר שקר מפיו, דהם לא אמרו מאי ניהא ליה השתא, אלא אמרו מאי ניהא ליה בסתמא, והוא חשיב מאי דניהא ליה בשאר עיתים, דודאי בכל העיתים ניהא ליה מצד טבעו בשר כחוש ויין מזוג במים הרבה, אך באותה עת דוקא שהיה לו אותו חולי, הוה ניה"ל בהיפך משום רפואה.

סז: בתוד"ה מי שאחזו. ואפי' אמר כתבו ותנו.

לשמיר, אלא היה חורץ בהן, דבהו לא כתיב "במלואותם", והא דקאמר הכא שמיר לאבני אפוד, ר"ל לאבני חושן שנקרא אפוד בדרך העברה, עיי"ש, ולפ"ז נדחה ראייתם מהא דדמא בן נתינה שהיה השמיר בבית שני.

ובעיון יעקב כ', באמת יותר היה נ"ל לומר, דאע"ג דבבית שני היה אבני אפוד, מ"מ לא היה נכתב עליו כלום כיון שבטל השמיר, ואע"ג דבקרא כתיב [שמות כ"ח, ט'] ופתחת עליהם וגו', למצוה ולא לעכב, כיון שאין כאן חסרון בבגדים עצמן, תדע דהא כתיב [שם ל'] ונתת וגו' את האורים ואת התומים, וזה ודאי לא היה בבית שני כדאיתא פ"ט דסוטה [מח:], אלא ודאי דכל אלו לא לעיכובא נאמר, אם שמונה בגדים הם בשלמות, וזה נראה כוונת הרמב"ם בפיהמ"ש שם שכ' וז"ל, ושמיר נחש חופר אבנים, ובו פתחו אורים ותומים, הרי שס"ל שבזמן בית שני שלא היו בו אורים ותומים, לא היו צריכין לשמיר כלל. [יעו"ש עוד].

סח: ובעיא מנטר יבם קטן.

ופירש"י עד שיביא שתי שערות ויהא ראוי לחליצה. וכ' ע"ז בהגהות טל תורה למהר"ם אריק, צ"ע מדוע לא פירש לענין יבום דלא הוי עד שיביא שתי שערות. ואולי לשיטתו אזיל דקטן בן ט' קונה יבמתו מן התורה, אבל לענין חליצה אינו עד שיהא בן י"ג.

סח: וקא תבע להו בנידותיהו וכו'.

כ' בבן יהוידע, הגאון מהר"ם בתשו' [סי' קט"ז] נשאל על אשה הנבעלת לשד אם נאסרת וכו', ועיין להגאון חיד"א ז"ל בחיים שאל [סי' נ"ג] שהביא דבריו ופלפל בהם, וזכר להאי סוגיא, והעלה דאין הוכחה מהאי סוגיא כלום. עיי"ש. ונראה לומר, דאם ביאת שד אסורה, איך היה אשמדאי בא על אשת איש, דכתבנו לעיל בשם רבינו האריז"ל שהיה יהודי, ואם לא ישמור הלכות יהודאין, למה נקרא יהודי, ומצינו דחש תחילה שלא ישתה יין משום דכתיב לץ היין וכו', וכתיב זנות ויין ותירוש יקח לב, ואיך במרד ובמעל יבא על אשת איש, אלא ודאי ביאת שד באדם אינה כלום וכו', ויש מכאן הוכחה לדין מהר"ם ז"ל. [יעו"ש עוד].

סח: לדמא דרישא, ליתני שורבינא וכו'.

כ' המהרש"א בח"א, יש לשאול בכל הני רפואות הנזכרים בהאי פירקא, גם בפ' אין מעמידין [ע"ז כח.], אמאי כתבוהו רבינא ורב אשי בתלמוד, הא אמרינן בפ"ק דברכות [י:]: והטוב בעיניך עשיתי, שגזו חזקיהו ספר הרפואות כדי שיבקשו רחמים, ושבחוהו חכמים על זאת.

ויש ליישב, דודאי ניתן רשות לרפאות ולידע רפואות כל חלאים, אלא שאין ראוי לגלות כולם לכל אדם, משום אינשי דלא מעלי שלא יבטחו בה' אלא ברפואתם, והשתא מה"ט שהותר להם לכתוב התלמוד גופיה, דהא דברים שבע"פ אסור לכתבן [כלדעיל ס:], אבל משום שנתרבה השכחה בדורות האחרונים הותר להם לכתוב משום עת לעשות לה' וגו', כדאמר לעיל [ס.], מה"ט הותר להם לכתוב הרפואות ולגלותן לרבים, כיון שא"א לזכרם בע"פ, ופן ישתכחו מכל אדם.

ומתוך זה תראה כי אין התלמוד חסר מכל החכמות, כי לכל חולי תמצא בו רפואה שלימה ואמתית למבינים לשונם, ואל יאמר המלעיג על חכמי התלמוד שהיו חסרים מחכמת הרפואה. [ועיין שבת [פב.] דא"ל רב הונא לרבה בריה [אהנך מילי דאמר רב חסדא לענין מניעת חולין], הוא עסיק בחיי דברייתא ואת אמרת במילי דעלמא, כ"ש זיל לגביה].

בגיליוני הש"ס למהר"י ענגיל הביא תשובת הרשב"א [ח"ד סי' רמ"ו] וז"ל, שאלת הא דתנן בפ' מי שאחזו אמר כתוב גט לאשתי ואחזו קורדייקוס וחזר ואמר אל תכתבו, אין דבריו האחרונים כלום, וקשיא לו פלא, והא לא אמר תנו, וקיי"ל דבריא שאמר כתבו גט לאשתי רצה לשחק בה. תשובה, מסתברא דכתבו ותנו קאמר, אלא שקיצר הלשון וכו'. ובדרך האפשר אני אומר להגדיל תורה, דדווקא קאמר, וכגון שאמר כתבו ומיד אחזו קורדייקוס, ולומר דאע"ג דלא אמר תנו, כיון דמיד אחזו קורדייקוס, אני אומר כבר התחיל אליו לבעתו, והו"ל כיוצא בקולר וכו'.

סח. א"ל רב חסדא מנא הוה ידע מר.

כ' המהרש"א, לכאוף קשה מה שאל לו, דהא איהו דנחר ליה, ודאי משום הכי הוה ידע. וי"ל דודאי משום דנחר ליה לא ירגיש בכך, אלא נחר ליה שלא ישכב עד שישאלהו למה נחר לו, וכשלא שאל לו ואפ"ה הרגיש בדבר, תמה רב חסדא מנא הוה ידע לה מר וכו'. ובעיון יעקב כ', אפשר דלאו בכונה נחר ליה רב חסדא כן, משום דלא ידע רב חסדא מזה, דאילו ידע היה אומר לו בפירוש להצילו, אלא שמן השמים בא לו נחירה, שיסבור רב ששת שנחר לו כן בכונה להציל אותו, והשתא א"ש ששאל לו רב חסדא מנא ידע מר.

סח. ועוד דחשידי עבדי דלא מעלי.

כ' בעיון יעקב, דכמו שהיו רוצים להכשיל אותנו לאכול אבר מן החי, כן היו רוצים להכשיל אותי בבור, כי עברו על לאו דלפני עור לא תתן מכשול כמשמעו וכמדרשו. [ובמנח"ח [מצוה רל"ב אותה'] שו"ט טובא בהא, אם בכלל לאו זה גם הנותן מכשול בדרך לפני עור, או דיצא לגמרי מפשוטו].

סח. במערבא אמרי שידתא.

ופירש"י שידה עגלה למרכבת נשים ושרים. והקשה בס' בניהו, מאי רבותיה דשלמה בהכי, כל אנשים עשירים פשוטים יש להם עגלות. ונ"ל בס"ד, יש חוקרים, שלמה המלך ע"ה היה חכם מכל האדם, ועשה כסא עצום ונורא המבהיל בדמיון ועוד כמה וכמה מיני חכמות, ואיך לא היה יכול לעשות חכמה זו של שמנדפ"ר [רכבת], לעשות מרכבה של עגלות ההולכות במרוצה ע"י אש כעוף הפורח.

והשבתי להם, בודאי ידע חכמה זו ועשה אותה, אך לא עשאה לתשמיש בנ"א אחרים, כי לא רצה שתתפשט חכמה זו בעולם וילמדו אותה גם האומות לעשותה, כי צפה ברוה"ק שאח"ז יבואו האומות בבל ויון ואדום וילחמו בישראל, אך מחמת שמקומם רחוק לא יוכלו לבא על ירושלים בקלות כנשרים וכו', ואם היה עושה זה למהלך רבים, היתה נודעת לכל האומות, והיה יוצא נזק לישראל בדורות הבאים, על כן עשה זה המהלך ע"י אש בעגלה אחת שרוכב בה הוא וגם שרוכבת בה אשתו, שלא יהיה נודע מעשיה לרבים וכו', ונראה שעל זו העגלה וכו' קרו לה שידתא, לשון שד, כלומר עגלה זו הולכת במרוצה גדולה כמו שד ושדה, כי השדין יש להם מהלך קל מנשר וכו', ולכן עגלות של אש קורין אותם בשם שידתא.

סח. בתוד"ה איכא שמיר. ואין להקשות דבפ' בתרא דסוטה וכו' משחרב ביהמ"ק בטל השמיר וכו'.

כ' הרש"ש, דעת הרמב"ן בפרשת תרומה דלאבני אפוד לא היה צורך